

Witchcraft Collection

BR

135

A72

1559

PRESIDENT WHITE LIBRARY,
CORNELL UNIVERSITY.

The gift of A. D. White

A. 52531

17/10/93

Witchcraft Collection

BR

135

A72

1559

PRESIDENT WHITE LIBRARY.
CORNELL UNIVERSITY.

The gift of A. D. White

A. 52531

17/10/93

Abouing Francissey

A. D. W.

17/10

~~7440~~ A 741

Witchcraft

BR

135

A72

1559

TRACTATVS

De Superstitionibus,

CONTRA MALEFICIA SEV

SORTILEGIA QVAE HODIE

vigent in orbe terrarum: In lucem

nuperrime editus.

Ant. Martini de Arles
Auctore D. Martino de Arles:

In sacra Theologia professore:

ac canonico & archidiacono Pamp.

Romæ, Apud Vincentium Luchinum.

1559.

~~7440A-741~~

BK

A. 52531

CORNELL
UNIVERSITY
LIBRARY

CORNELL
UNIVERSITY
LIBRARY

INCIPIT INSIGNIS ET
exquisitissimus Tractatus de Su-
perstitionibus; editus per reueren-

dum dominum magistrum Martinum de Ar-
les in sacra Theologia professorem meri-
tissimum: ac canonicum & archidia-
conum vallis de aybar in Ecclesia
Pamp. Regni Nauaræ.

Quadam die cum peractis
diuinis officiis post pran-
dium intra hortos ame-
nos huius nostre insignis
Ecclesię nonnulli ex fra-
tribus concanonicis esse
mus simul recreãdi causa inter alias ho-
nestas colloquutiones: ortus est sermo
de superstitionibus, quę prodolor, ho-
ste procurante antiquo his diebus vi-
gent in orbe terrarum: cum ergo de
his confabularemur quesuit a me vnus
ex eis: scilicet venerabilis dominus
Archidiaconus de vssum, mihi fra-
ter amantissimus, narrando quod est

TRACTATVS

Antiquus vsus in oppido quodam sui archidiaconatus : vt cū aliqua necessitas tempore siccitatis fructibus terre ingruerit : magna cū deuotione processionaliter clerus & coloni cū hymnis & canticis ad sanctum Petrum de vssum : titulum videlicet sui archidiaconatus se conferūt : ibique missa celebrata & orationibus imaginem beati Petri ab altare in dorso vel brachiis ad oram fluminis cum canticis & laudibus deferunt. Aliqui tamen eorum querunt ab ipsa imagine dicentes : sancte Petre succurre nobis in hac necessitate positus , vt impetres nobis à Deo pluuiam &c . hoc . ii . hoc . iii . Et cum ad singula nihil respondet , clamant dicentes submergatur beatissimi Petri imago si nobis apud Deum omnipotentem gratiam expostulatam pro imminente necessitate non impetrauerit. Respondent aliqui de primatibus non equidem ita fiet nam tanquam bonus pastor impetra-

bit gratiam præfatam & intercedet apud Deum. Et ita datis fideiussoribus pro parte beati Petri (vt afferunt ipsi coloni) nunquam fuerunt decepti neque destituti in necessitate & desiderio suo præsertim pluuię quin infra , xxiiii . horas pluuiam habuerint : ideo super hoc cupiens a me informari : quesuit . Vtrum in hoc committatur aliquod peccatum : secundū idolatrię superstitionis vel alterius huiusmodi ? Quam questionem frater venerande proculdubio tibi explanare & aliis exponere , fateor ingenii mei vires excedere . Cum non videam in me quid tuę & aliorum sapientię dignum aut elegantia dicendi aut sententiarum grauitate possim afferre . Verū tamen (quoniā vires quas imperitia negat , charitas administrat) vt salutis animarum consulatur . Memor insuper meę professionis pioque zelo succensus . Quę dominus mihi ministrauerit ex præcipuis & autenticis doctoribus paucula

TRACTATVS

colligere tibi curabo : in quo quidem opusculo (vt magistri sententiarum vt ar verbis) in prologo non solum pium lectorem , sed etiam liberum correctorem desidero quod vtinam tot haberet zelatores aduersus maleficia & superstitiones sensualium hominum quot prodolor hoc nostro tempore reperitur numerus phitonum & maleficiorum . In primis frater venerabilis populus ipse (vt video) sub pretextu Religionis plura mala committit quę ex tua informatione elici possunt : & ex alia quam a fide dignis illius loci personis accepi . Nam primo commitunt actum superstitionis , Secundo sacrilegium , Tertio tentant Deum & stulte agunt & scandalum ex suo actu committunt . De quibus omnibus per ordinem est dicendū . Et primo de superstitione .

Quid sit superstitio declaratur.

SVperstitio enim vt habetur a docto-
ribus & super illo passu ad Colloce-
ii. quę sunt rationem habentia
sapientię in superstitione est Religio
supra modum seruata habens rationem
sapientię non in veritate : sed in falsi-
tate quę est abundans vbi nulla vtilitas :
sed per humanam sapientiam quę vt di-
citur Iacob.iii. Terrena est animalis &
diabolica. Item Gregorius ibidem in
glo. superstitio simulata est Religio vt vi-
deantur vera quę falsa sunt : quę men-
tes in terrena humiliat ne erigan-
tur ad superna. Et Nicolaus ibidem in
superstitione .i. superflua & vana Reli-
gione. Ex quibus sequitur quod super-
stitio est Religio supra modū seruata. i.
modis & circūstantiis malis & defectuo-
sis. Pro huius tamen ampliori, decla-

TRACTATUS

ratione notandum est quod dicit beatus Tho. ii. ii. q. xcii. ar. i. superstitio inquit est vitium religioni oppositum: secundum excessum plus exhibens in cultum diuinum quam vera Religio: quia exhibet cultum diuinum: vel cui non debet, vel eo modo quo non debet: prout in cultu diuino fit aliquid quod fieri non debet. Sed actus submergendi imaginem (quem isti faciunt) est huiusmodi. Nam in cultu diuino faciunt illud quod fieri non debet: ergo cultus diuinus fit eo modo quo fieri non debet. Et si totus actus eorum redditur malus ex mala circumstantia: quia secundum Dionysium de diuinis nominibus bonum est ex integra causa: malum autem ex singularibus defectibus: ergo isti & alii huiusmodi committunt superstitionem. Nam quod processionaliter eant ad dictam Ecclesiam & quod ibidem missam celebrent, &c. actus est religionis cum religio sit vir-

tus inclinans ad reddendum debitum cultum & honorem Deo : ratione sue excellentię : vt ponit sanctus Tho. ii. ii. q. lxxxi, ar. ii. & tam in cordis quam in corporis actibus .

Questio, religioni opponitur superstitio, declaratur.

Hic tamen actui opponitur prima species superstitionis quam ponit beatus Augustinus in libro de doctrina Christiana : & est quando diuinus cultus exhibetur Deo vero modo tamen indebito . Nam secundum quod diuinus cultus ordinatur ad quandam directionem humanorum actuum, secundum instituta Dei qui colitur, ad hoc pertinet superstitio quarundam obseruationum vel obseruantiarum . Cum igitur sub pretextu Religionis isti imaginem sancti Petri ad oram fluminis ducāt : eamq;

TRACTATVS

submergant , vel submergere atten-
 tent , inde sperantes sortiri suum op-
 tatum effectum . Hoc superstitio-
 sum est . Nam illud quod a Deo vel
 a sc̃is spectare patienter debent & per
 debita media impetrare . a creaturis il-
 licite & indebite requirunt per media
 superstitiosa verbis & factis inordinatis
 & ab aliis inusitatis . &c. Quod autem
 in cultu diuino possit esse aliquid super-
 stitiosum probat doctor sanctus in libro
 supra nominato . q. xc. iii. ar. ii. vbi magis
 declaratur diffinitio superstitionis : &
 primo dictam conclusionem probat au-
 thoritate beati Augustini . ii. de doctrina
 Christiana : vbi dicit quod bonus verus
 que Christianus etiam in litteris super-
 stitiosa figmenta repudiat : sed per sa-
 cras litteras Deus colendus ostenditur .
 Concluditur ergo quod etiam in cul-
 tu diuino potest esse superstitio ex ali-
 qua superfluitate . Vnde in corpore ar-
 ticuli dicit quod aliquid dicitur super-

fluum dupliciter : vnomodo secundum absolutam quantitatem & secundū hoc nō potest esse aliquid superfluū in diuino cultu : quia nihil potest homo facere quod non sit minus eo quod Deo debet . Alio modo potest habere aliquid superfluum secundum quantitatem proportionis : quia scilicet non est fini proportionatū . finis autem diuini cultus est vt homo det gloriam Deo & ei se subiiciat mēte & corpore. Et ideo quicquid hō faciat quod ad Dei gloriā pertineat : & ad hoc quod mēs hoīs Deo subiiciatur : & etiā corpus per moderatā refrenationē cōcupiscētiarū secūdū Dei Ecclesięq; ordinationē & cōsuetudinē eorū : quib⁹ hō Deo cōiungitur nō est superfluū in diuino cultu . Si autē aliquid sit quod quātū est de se : nō pertinet ad Dei gloriā : neq; ad hoc quod mēs hoīs feratur ī Deū : aut quod carnis cōcupiscētię īordinate refrenētur : aut etiā si sit preter Dei & ecclesię īstitutionē : vel cōtra cōsuetudinē

TRACTATUS

communem : que secundum Augustinum pro lege habenda est totum hoc reputandum est superfluum & superstitiosum : quia in exterioribus solum consistens ad interiorem Dei cultum non pertinet . Vnde Augustinus in libro de vera Religione inducit quod dicitur Luc. xvii . Regnum Dei intra vos est : loquitur contra superstitiosos qui secundum exterioribus principalem curam inpendunt . Hec beatus Thomas .

Quod submersio illa imaginum quantumcumque cum hymnis & canticis agatur . pertinet ad iniuriã sanctorũ , & est actus superstitiosus .

Constat autẽ quod submergere imaginẽ beati Petri nõ pertinet ad Dei gloriã qua laudatur dominus in sanctis eius , sed ad vituperiũ & iniuriam , neque secundũ Dei Ecclesięq; ordinationẽ

DE SVPERSTITIONIBVS: 6

que ordinavit quod imagines sancto-
rum adorentur vt infra dicetur . Sed
econtra nulla gens neque patria com-
muniter talia agere attentavit vn-
quam : ergo concludendū est quod actus
ille per omnia est malus & superstitio-
sus, quod si aliquid numinis in simili ob-
servantia adest : theologi viri Reli-
giosi atque deuoti deberent istam ob-
servantiam magis cognoscere & custo-
dire . Cuius oppositū inuenitur : quia
dissuadent illam : reprobant & prohi-
bent : ergo talis ritus transit in super-
stitionem quę nihil aliud est quam va-
na religio : vt supradictū est . Dicitur
autem vana : quia caret ratione & effe-
ctu . Vnde magister Iohan. de gerson .
de directione cordis parte.iii. ponit
hanc regulam dicens .

**Ponitur regula generalis ad cogno-
scendum quis sit actus illicitus,
vel superstitiosus .**

TRACTATVS

Omnis obseruatio cuius effectus expectatur aliter quam per rationē naturalem : aut per diuinū miraculū vel voluntatem debet rationaliter reprobari : & de pacto demonū expresso vel occulto vehementer haberi suspensa sic inquit determinauit tempore nostro sacra theologorū facultas Parisiensis vniuersitatis : hęc ille. Ex quibus inferam aliquas propositiones . Prima quod vicini illi de labiano qui similiter agunt & processionaliter ducūt corpus sanctę Felicie tempore siccitatis : & tandē submergūt habentes eandem falsam credulitatem sicut predicti de lūbier : sunt comodo superstitiosi & vani : quia talis actus caret rationibus in prædicta regula positis & offenditur Deus . Nam secundum Augustinum de decem cordis . Superstitio inquit est de maximis seruilibus operibus demonum : & contra diuinam reuerentiam .

Infert quasdam propōnes de singularibus actibus superstitionis peractis ī die sancti Iohānis baptistę & beatorū Petri & Pauli.

Secunda propositio cū in die festiuitatis sancti Iohannis baptistę propter iocūditatem multa pie agūtur a fidelibus : puta pulsatio campanarum : & ignes iocūditatis : similiter summo mane exeunt ad colligendum herbas odoriferas & optimas & medicinales ex sua natura & ex plenitudine virtutum propter tempus : sunt quidam vulgares adeo superstitionosi vt que fiunt ad solemnitatem & iocunditatem festi credant fieri ad remedia superstitionosa : vt pulsationem campanarum ad effugandos spiritus vel maleficos quę vulgariter broxe nuncupantur : quidem ignes accendunt in compitis viarum in agris : ne inde tales sortilegę & maleficę illa nocte

TRACTATVS

transitū faciant : vt ego propriis oculis
vidi : alii enim herbas collectas in die
sancti Iohannis incendentes contra ful-
gura : tonitrua : & tempestates cre-
dunt suis fumigationibus arcere demo-
nes & tempestates : quod commune est
apud nos : & sepe numero in mea visi-
tatione reprehendere curauī : alii hoc
alii illud : illa die superstitiose agunt
in colligendis herbis & scindendis ra-
mis nucum : vel aliarum arborum : cre-
dentes per hoc guturnosos posse sana-
ri. Nec tamen negare debemus illas
herbas habere virtutem medicinalem
ad fumationes faciendas contra infir-
mitates puerorum & etiam iumentor-
um : non tamen hoc prouenit ex col-
lectione precise talis diei : nec ex colle-
ctione ante solis ortū vel post solis ortū
(vt quidam fatue credunt) sed ex vir-
tute naturali earū herbarū quam etiam
eo tempore iam attingunt : nec in col-
lectione herbarum quaruncūq; medici-
naliū

naliū quocūq; tempore aliquas obserua-
 tiones aut incantationes licet accende-
 re nisi cū simbolo diuino : aut domina-
 oratione vt tantū creator & Deus om-
 niū honoraretur . vt ait sanctus Tho. ii.
 ii.q.xcvi.ar.iiii. Nec video vnde isti fabri
 ferrarii siue mulciberi die sancti Iohan-
 nis baptiste : & die Apostolorū Petri &
 Pauli precise minuunt vel fleubothoni-
 zent equos & aliā iumenta potius quam
 aliis diebus in eodem tempore : sed hoc
 videtur superstitiosum & a diabolo sua-
 sum : vt dies & solennitates tantorū san-
 ctorū soluantur contra diuinam reue-
 rentiam . De similibus dierū obserua-
 tionibus inferius tangemus . Alii enim
 balneant se in illa die de mane : & sal-
 tant super ignem herbarū illarū de no-
 cte : credentes per hoc carere prurigne
 & scabie per totū illū annū . Alii hoc :
 alii illud : superstitiose & infideliter agūt
 de quibus per ordinem
 est dicendum .

TRACTATUS

Quod mulieres sortilegæ & maleficę que vulgariter broxe nūcupantur nō transferūtur localiter ad loca in quibus se fuisse de nocte dicūt: sed mētaliter & fantastice tantum.

ET primo de falsa opinione credentium illas maleficas & sortilegas mulierulas que vt plurimū vigent in regione basconica ad septentrionalē partem montium pireneorum que vulgariter broxe nuncupantur posse transferri de loco in locū per realē mutationē. Nā re vera vt habetur. xxvi. q. v. Episcopi ex cōcilio acquiren. tales persone nō transferuntur a demone localiter in loca in quibus dicunt se fuisse: credentes cū Diana vel herodia de nocturnis horis equitare: vel se in alias creaturas transformare. Sed ipse sathanas cū mētem cuiusq; mulieris similis ceperit: hāc per infidelitatem sibi subiugauerit lico trāsmutat se in diuersarū formarū species & si

militudines creaturarū. representat fantasie dormientis qui hmōi superstitionē sequitur. Et mētem quam captiuā tenet in somnis deludēs: modo per leta: modo per tristia imaginarie solum deducit nō veraciter: & cum hoc sola anima patiatur infidelis hęc nō ī animo: sed ī corpore euenire opinatur. Vnde quēdā mulierculę īseruiētes sathane demonū illusionibus seductę: credunt & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea vel Venereī magna mulierum multitudine equitate: & alia nephanda agere: puta paruulos a lacte matris auellere: affare: & comedere: domos per caminos seu fenestras intrare: & habitantes variis modis inequitare. quę omnia & consimilia solum fantastice accidunt eis.

Quod aliquādo mulieres etiā pbæ ī probe patiūtur cōcubitū a dēone īcubo.

ET non solum apud maleficas sed & circa alias probas mulieres accidit

TRACTATUS

hec illusio: nam relatu cuiusdam sacerdotis habui his temporibus sibi in confessione reuelatū a quadam proba muliere coniugata: cui sepe i somnis videbatur realiter super iumēta equitare per campos cū aliis: & sic incedendo super aquā coire hominem cū ea & sentire intensam concupiscentiam in actu & hoc sepe ei accidisse: quod cū eius confessor a me quereretur: quid aliud ad illam equitationem respōderi potuit, quam quod de prędictis maleficiis non realiter sed fantastice acciderit sibi: & hoc illusionē demonis secūdū prędicta. Vnde Augustinus super genesim ad litteram. Illa enim quę accidisse vt quidam recordarentur se in quorūdam animalium corporibus: aut falsa facta narrarentur aut illusionibus demonū hoc in eorū animis factū est: si enim contingit vt quis in somnis fallaci memoria recordaretur se aliquid fuisse quod non fuit: aut fecisse quod non egit: quid nimirū si quo-

dam Dei iusto occultoq; iudicio finan-
 tur demones in cordibus hominū tale a-
 liquid posse. hęc Augustinus. Eadem
 de causa ficta sunt vt dicit Nider: & ima-
 ginaria solū quando quedam in quatu-
 or temporibus se in raptu dicūt videre
 animas purgatorii: & plura alia fantā-
 mata que omnia hic interposui ad tol-
 lendam falsam opinionem istorū vulga-
 rium attribuentiū ea que Ecclesia ex pia
 consuetudine facit ad opiniones super-
 stitiosas conuertere. Quod autem tam
 ardentem sibi visum fuerit hominem coi-
 re cū ea in tanta concupiscentia hoc in-
 quam potest procurari a demone incu-
 bo: vt probat sanctus Thomas. i. parte.
 q. xi. arti. iii. ad sextum vbi allegat Augu-
 stinū. xv. de ciuitate Dei: qui ait multi
 se expertos vel ab expertis se audisse cō-
 firmant siluanos & faunos quos vulgus
 incubos vocat improbos sepe extitisse mu-
 lieribus, & earū expetisse concubitū at-
 que peregisse. Vnde hoc negare impu-

TRACTATVS

dentie videtur & infra : si tamen ex hoc coitu demonum interdū aliqui nascuntur, hoc nō est per semē ab eo decissum aut ex corporibus assumptis : sed per semen alicuius hominis ad hoc acceptū : vtpote quod idē demō qui est succubus ad virū fiat incubus ad mulierē sicut & aliarū rerū semina assumunt ad aliquarū rerū generationē . vt August. dicit iii. de trini. vt sic ille qui nascitur nō sit fili⁹ de mōis : sed illis hoīs cuius est semē acceptū.

Quod pulsatio signorū siue campanarū in nocte sanctę Agathę nō ad euitādū has sortilegas & maleficas fit vt quidā fatue intelligunt : sed aliis de causis .

SVnt aliqui qui attribuūt pulsationem campanarū etiā in nocte sanctę Agathę fieri propter similes maleficas : & quod illa nocte specialiter vagātur vt dictū est : sed hoc falsum est & superstitiosum . Nam pulsatio illa fit ob deuo-

tionē sancte Agathę propter miraculū
factū ex incendio mōtis Ethne apud sici-
liā quod videntes etiam pagani cōcurre-
rūt ad sepulchrū Agathę : & velum eius
inde trahētes corā incēdio facto opponē-
tes miraculose cessauit : inde ast quod in
aliquibus Ecclesiis habentibus deuotio-
nem ad ipsam campanę pulsantur .

Quod superstitiosi sunt qui credūt
quosdam dies sanctorum aliquorum esse
infortunatos & periculosos similiter po-
nentes quosdam dies esse egyptia-
cos infaustos & periculosos .

Tertio superstitiosi sunt qui di-
cunt & credunt quosdam dies
esse infortunatos : infaustos &
periculosos : sicut dies egyptiacos vt
habetur in decretis xxvi . q . vii . non
obseruetis . Et dicuntur dies egypti-
aci vel quia illis diebus fuit per-
cussa egyptus & plagata : vel quia

TRACTATVS

egyptii primo inuenerūt dies: cauendos
tanquam infaustos. Etiam dies sancto-
rū martirum Iohannis & Pauli: & dies
beati Martialis. Diem etiam sanctorum
Innocentum vnde dicūt se tales dies ob-
seruare tanquam pestiferos & infortu-
natos ad aliquid inchoandū propter e-
uentus & pericula que consueuerūt eue-
nire his qui inchoāt aliquid opus vel in-
ter vel aliquid aliud tali Die: sed hoc est
vanum & superstitiosum.

Quod obseruatio prædictorum die-
rum est contra rationem natura-
lē astrologicā & theologicā.

Quia aut aliqua ratione astrolo-
gica probaretur aut naturali
aut theologica. Sed nulla ista-
rum sufficiens est causa vt hæc ponatur
obseruatio: nec omnes: similiter talis
ergo obseruatio vana est & reprobanda
De astrologica probatur sic. Nam si hæc

obseruatio dierum interrogetur ab astrologis respondebunt hoc esse contrariū suis regulis & principiis. Quoniam astrologi variant sua iudicia secundum varietatem positionis siderū : ita quod non possit confici almanach vniforme perpetuum : quia dies lune (exempli gratia) quę modo est indisposita vel infauista secūdum regulas eorum : si etiam erūt verę erit in ebdomada sequenti dispositionis alterius.

Quod in his que concernunt arbitrii libertatem astra non imponūt necessitatem.

ATtento maxime quod ī his quę cōcernunt arbitrii libertatem astra non imponūt necessitatem iuxta dictum Ptholomei quod sapiens dominabitur astris : & hęc ratio fieri solet efficaciter contra signationem quę reperitur in Kalendaris de diebus egyptia-

TRACTATVS

cis seu periculosis secundū dispositionē
siderū quę cōtīgunt temporibus āni : sed
quod dies sanctorū prędictorum : vel dies
traslationis beati Martini quę vulgares
dicūt esse semper periculosum vocantes
sua lingua mōtana vel basconica. Iando
ne martie erroya . quod latine ītellectū
idē est quod sc̄tūs Martinus corruus : hoc
superstitiosum est : quia nō debet hoc iu-
dicari secundū id quod est de per accidēs :
sed secundū quod est de perse : quod aut
tale festū accidat talī die hoc est de per-
accidens : potest enim cōtingere tale fe-
stum alia die sancta & bene constellata .

**Ponit conclusiones theologicas con-
tra obseruationem huiusmodi dierum .**

Consequenter per locum ab autho-
ritate sic argueretur de theologi-
ca . Nam cuilibet experto in ua-
arte credendum est magis quam vel i-
diotis vel insciis in illa scientia : qui nec

intelligūt nec assentiunt. Setētia enim Gregorii presumptionem esse velle docere se doctiorem. Aliud est enim guarire que veniunt ad fantasiā. Aliud est de scripturis sacris proferre sermonē. Istud cum artis subtilitate subsistit. Illud dilabitur sine firmitate. Ex hoc dixerim quia sunt quidā sapientes huius seculi qui dū se vidēt honorari pro aliqua scientia sit legum: sit canonum: sit industrie mūdānalis: etiā quidā idiote de suis diuitiis superbientes laxāt faciliter ora de sermonibus quos nesciunt: vt de theologia: de astrologia: qua si verecundarentur, aliquid ignorare: aut aliquando maiori demētiaq; nō cognoscūt in se despiciunt: ī aliis tāquā superuacua & noxia ne videātur ea que sunt vtilia nequaquā cognoscere. Magna enim pars scieētie est dicit Hieronimus scire quod nescis magne demū demētie taliter agnoscere: sic igitur contentus vnusquisque terminus sue facultatis ne in aliis mordeat que in se penitus ignorat.

TRACTATVS

Quod omnes dies anni boni sunt: &
omni anno: & omni die: & omni ho-
ra diei bonū & laudabile est opera
quelibet sancta licita &
honestā inchoare.

NVnc ergo theologicē probemus
obseruationem horum dierū esse
vanam & supersticiosam. Et hoc
ponendo aliquas conclusiones collectas
ex doctoribus precipue ex magistro Io-
hanne gerson: quarum prima talis est.
Omnes dies anni sunt opera Dei altissi-
mi: patet hoc ex textu sacre Scrip-
turę, Gene. i. vbi per totum capitulum
deducuntur opera sex dierum: & quali-
ter primo opera Dei fuerunt dies & anni.
Primum autem bonum a bono & opti-
mo cepit operari Deus altissimus: & om-
nium creator est summum & optimū:
ergo omnia eius opera bona sunt. Gen.
i. Vidit Deus cūcta que fecerat & erant
valde bonā: ergo dies & anni cum sunt

prima eius opera : hoc idem attestatur regius vates Dauid in psalmo dicens. Tuus est dies & tua est nox tu fabricatus es auroram & solem. Quo circa canit Ecclesia . Eterne rerum conditor noctem diemque qui regis & temporū das tempora vt alleues fastidium . Secūda conclusio dies : anni boni sunt : & omni anno & omni die & hora diei bonū & laudabile est opera quelibet sancta licita & honesta inchoare : facere operari & profiteri . Intellige nisi precepto dei vel Ecclesie inhibeat sicut in diebus festiuis aliqua opera laboriosa prohibetur . Prima pars huius conclusionis patet ex dictis in precedenti cōclusionē quia dies & anni sunt opera summe & infinite bonitatis. Optimi autem est optima adducere : dicere ergo aliquem diem esse ex natura sua malum est iniuriari Deo : qui artifex est dierum & annorum : opus autē malum maliciā arguit artificis. Secūda pars patet quia sicut dies & anni &

TRACTATVS

etiā horę diei a Deo creatore procedūt
 sic: & ōne opus sādū līcītū & hōestū quod
 ab ōni die & hora īchoatur & perficitur
 a domino dirigitur: īchoatur: & perfici-
 tur dicente domino. Sine me nihil pote-
 stis facere, & rursus. Oīa per ipsum facta
 sunt & sine ipso factū est nihil. Ex quibus
 sequitur quod superstitiosa & vana Reli-
 gio ac merito redarguēda est nō inchoa-
 re operari vel perficere certis annis die-
 b' op' bonū vel sādū ab Ecclesia nō prohi-
 bitū & istud est expresse de mēte Apосто-
 li cōtra similes his quib' scribebat ad Ga-
 la. iiii. & est textus Augustini. xxv. q. vii.
 Quis vbi arguit & reprehendit illos de
 galatia ita dicens: obseruatis dies & mē-
 ses & tēpora & annos: sequitur. Timeo
 autem vos ne forte sine casu laboraue-
 rim in vobis prędicando secūdum fidem
 catholicam: quę omnia ista reiicit tan-
 quam superstitiosa & vana: non si talis
 observatio dierū fiat propter reueren-
 tiam & sanctitatem alicuius diei solen-

nis: vel propter deuotionem ad aliquem
sanctorum. Sed si fiat talis obseruatio
propter euentus pericula: quę consue-
uerūt euenire his qui inchoant aliquod
opus vel iter arripiūt hoc vanum & su-
perstitiosum & sine aliqua ratione: quo-
libet enim die & hora diei & anno bo-
na & mala contingūt, cui sententie po-
test adaptari. Quidam articulus Pari-
siensis quem ponit Gerson in lib. de erro-
ribus circa artem magicam: & est. xx.

Quod imagines de ere plumbo vel
cera alba vel rubea vel alia materia bap-
tizatę exorcizatę immo potius exsecra-
tę per artes magicas & quod sub die-
bus certis habeant virtutes mirabi-
les quę in libris talium artium
recitātur error est cōtra fidē.

Quod imagines de ere vel plum-
bo vel auro vel cera alba vel
rubea vel alia materia baptiza-
tę vel exorcizatę consecratę:

TRACTATVS

immo potius exsecrate per artes magicorum & sub diebus certis habeant virtutes mirabiles que in libris talium artium recitantur Error. In fide in philosophia naturali & astrologia vera articulus.xxi.quod vti talibus & fidem dare non sit idolatria & infidelitas . Error. Notandum tamen est quod de imaginibus astronomicis que sūt certis temporibus planetis existentibus in quibusdam locis celi determinatis mouet sanctus Thomas difficultatem.ii.ii.q.xcvi.ar.ii. argu.ii.an sit illicitum tales facere : vel eis vti ad corporum mutationem : puta ad sanitatem vel aliquid huiusmodi . Nā vt refert magister Robertus holkot super libros Sapiētie .c.xiiii. lectione.clx. quod temporibus suis quidam in londonia dicebatur curari a quartana per imaginem leonis auream secūdam certam constellationem factam : & dicit quod hoc est difficile dicere quod sit verum propter mirabiles operationes corporū celestiu :

celestium : quia hoc est certum inquit
 quod nihil est huiusmodi illicitū quod
 per naturam compleri potest: sed respō
 det per sanctum Thomam libro. q. art. &
 loco preallegatis vbi sanctus doctor alle
 gat beatum Augustinum . x. de ciuitate
 Dei quod opinio Porphirii fuit falsa
 de talibus imaginibus construendis. Ve
 rum est autem quod res naturales for
 mas suas & virtutes consequuntur ex cor
 poribus celestibus: sed imagines artifica
 les nullam virtutem cōsequi possunt ab
 arte nec aliam virtutem habere possunt
 nisi quam habent ratione materie : figu
 ra autem non est principium alterandi:
 ideo non aliam virtutem causandi ha
 bet aurum talis imaginis quam aliud au
 rum alterius figure. Sed si alium effectū
 habet hoc est ex operatione demonum
 qui sunt ludificatores hominum secun
 dum Augustinum . Ideo tales imagines

astronomice virtutem sortiuntur per demonem cuius signum est quod opus illis imaginibus quosdam characteres imprimi: quia ad nihil naturaliter operantur. Vnde sciendum est quod imagines astronomice & nigromanticæ in hoc differunt quod in factura nigromanticarum imaginum sunt expressa quedam inuocationes demonum: vnde tales imagines pertinent ad expressa pacta cum demonibus inita. Sed in factura astronomorum sunt tacita pacta cum demonibus per quosdam characteres & figuras ab ipsis demonibus adinuentas: ad quorum characterum factionem demones facientibus suffragantur. Hec de sancto Thoma ubi supra ex quibus expresse apparet quod tales imagines & characteres habent effectum ex operatione demonum & quod usus characterum & omnium figurarum (excepta figura crucis) & inuocatio nominum incognitorum & alligatio cedularum de Evangelio circa collum pati-

entis cum ceteris conditionibus & multa talia ad superstitionem pertinent secundum Aug. Et sunt quedam relique idolatrie : sed de his cartulis circa columnas alligatis inferius dicemus.

Quod inientes pactum cum demonibus tacitum vel expressum sunt idolatre heretici & alieni a catholica fide.

Tertia conclusio. sicut vera & Christiana fides mirabilia operatur in bene credentibus, sic & falsa & mala credulitas Deo permittente euentus malos interdum operatur vel potius demeretur. Primam partem ad logum deducit per exempla. Apostolus ad Hebre. xi. sed de virtute fidei ipsa Evangelia multa loquuntur. Reliqua partes conclusionis experitur quotidie in male credulis & superstitiosis quos ita Deus punit propter malam fidem. Immodum

cognoscit dominus nimiū adherere ali-
 quibus vanis obseruantis permittit ali-
 quos euentus contingere. Et ita eos plus
 consequentur firmari in tali opinione
 vt maior fiat cecitas eorū & in laqueum
 cadant quem sibi parauerūt. Per hęc igi-
 tur peccatū quod homines decipiuntur
 per cooperationes demonum propter
 eorum falsam credulitatem preceden-
 tem : & ideo obseruatores talium mul-
 ta incommoda recipiūt propter eorum
 falsam fidem quę alii nullatenus patien-
 tur qui de talibus non curant.

Quod obseruātes dies & annos per
 suam falsam imaginationem quic-
 quid mali euenerit imputant
 auguriantes malicię di-
 ei & anni.

P Reterea dū imaginatio taliū obser-
 uantiū dies & annos arctatur nimis
 circa tales dies quicquid mali eue-

nit imputant auguriantes malicie diei. Exempli gratia. precipi tabatur aliquis ab equo effreni & indomito in via lubrica, vel flumine submergetur confestim vulgares vt audierint assignabūt huiusmodi infortunii causas diuersimode quę tamē nullatenus cause sunt huius casus. Dicet vnus quod in exitu domus habuerit vnum catum vel leporem: vel quod in egressu domus offenderat pedem: vel quod mane camisiam auersam induerit: aut calceus dexter pro sinistro acceptus fuerit. Quod signum Cęsar Augustus reputabat in faustissimum. Quibus omnibus & sequentibus cum innumeris aliis superstitionibus potissimum adheret falsa credulitate gens illa hispanica de prouincia lusitania vulgariter andaluzia appellata (sunt etenim valde superstitiosi super omnes alias gentes hispanicas) vnde dicit quispiā ipsorū: ego sic sōnauerā. Crocitabat coru⁹ super te cū aut bubo cū fridore superuolauerat

(quod augurium lucius silla accepit de
morte sua: vt dicit Appianus de bello ci
uili) vel gallus præter horam vocem de-
 derat. Vel si pice garriant significatur
 aduentus hospitem. Dicit alius: ecce
 mala dies erat vel infortunata vel egra.
 Dicit alius lūa quarta erat vel tertia aut
 sol in ortu nubibus obuolutus palluerat:
 aut stella decidēs per aerem micauerat.
 Vel sicut apud comicum legitur introiit
 in edes: alter alienus catus anguis per
 impluuium decidit de tegulis gallina ce-
 cidit: de quibus prolixè loquitur repro-
 bando beatus Aug. ii. de doctrina Christi-
 ana. c. ii. dicens tales obseruationes su-
 perstitiosas esse: sicut aliqui cum vident
 caligas a foricibus rodi timent: & de ali-
 quo infortunio euenturo. Vnde legitur
 Catonem quemdam derisisse qui sibi
 pro mirabili signo infortunii nūciante
 caligas per sorices esse corrosas certè
 non est (inquit) mirabile: sed mirabile
 fuisset si calige sorices corrosissent ad i-

sta pertinet si homo surgens de lecto ad lectū redeat : quia sternutauit antequam potuit se calciare. Item si homini singultienti dicitur teneas manu dextra pollicem manus sinistre : vel sicut me vidisse fateor quosdam manu dextera mentum tenere interim quod Euangelium cantatur : alios pedem dextrū eleuatum tenere : alius hoc alius illud. Item cū pro malo accipitur si duobus amicis simul ambulanti-bus puer medius intercurrerit : vel aliquod aliud animal estimatur enim quod eorū sit amicitia diuidenda. Simile est redire domū si homo statim procedens offenderit : & tales multas factas obseruantias ibidem recitat Aug. tale simile est his duobus quod venatores si eūdo venatū fratribus aut sacerdotibus obuiant pro illo die de venationem diffidūt : cū igitur tales significationes non sint a Deo institute dicūt doctores quod tales obseruationes signorū. Huiusmodi sunt introductę ab humane

TRACTATUS

vanitate cooperante demonum malicia: qui gaudent implicare homines in vanitatibus & erroribus: & interdum casu accidit quod tale signum talis euentus sequebatur: sed postea quando homines inceperunt talibus indulgere multa sequebantur per cooperationes demonum ut homines magis fierent curiosi & artius in talibus superstitionibus traditi. Vnde cum nulla ratio posset esse quare occursum sanctorum virorum venationem impediat quando modo est licita & ex personis conuenientibus licite exercetur manifestum est quod hoc & alia sunt superstitiosa & erronea & vana: de quibus longum esset omnia prosequi quibus falluntur & fallunt homines stulti & vulgares prosequentes experientiam quasi certam. & fundant confessiones malas & falsas: nec aspiciunt ad ea que bene & prospere successerunt tali die adeo etiam occupatur imaginatio eorum circa ali-

• quis euentus minus bonos quod non potest conuerti ad alia bona quę illis die contingunt.

Quod merito permittit Deus tales augures & superstitiosos decipi & in laqueum suę vane incredulitatis incidere.

Vnde merito permittit Deus tales decipi, & in laqueo suę false credulitatis cadere: quia Deo odibiles sunt. secundum quod scribitur Psalmo. iiii. Odisti obseruantes vanitates superuacue: vbi dicit Nico. de lyra. per somnia: auguria: & consimilia: per quarum obseruationem aliqui sperant euadere pericula & tribulationes: sed superuacue obseruant: quia talis

obseruatio inutilis est & nociua: quia superstitiosa. Hęc ille.

Quod obseruatores diei sancti Vincentii: & conuersionis sancti Pauli sunt vani & superstitiosi cum suis ineptis versibus: quibus dicunt.
 Vincenti festo. &c. Et clara dies Pauli.

EX quibus omnibus possumus inferre quod obseruatores dierum sancti Vincentii & conuersionis sancti Pauli sunt vani & superstitiosi cum suis versibus ineptis quibus dicunt. Vincenti festo si sol radiet memor esto. Para tuas cuppas: quia multas colligis vuas. & ultra. Clara dies Pauli: multas segetes notat anni. Si fuerint nebulę aut venti erunt prelia genti. Hoc enim non potest stare: nec ratione naturali: nec theologica: nec astrologica probari vt supradictum est: quia quod illa die sol radia

uerit vel sint nebulę vel venti de per accidens est quod plures sint vindemię illo anno : vel animalia pereant : vel prælia contingant accidit non à tali die festo : sed vel potius à volūtate diuina . Nam sæpe contrarium videmus esse certius .

Quod sterilitas fructuum & animalium & quod prælia vigeant non accidit a dispositione quorūdam dierū : sed a dispositione nature & potius à volūtate diuina effectiue vel permissiue .

Quod autem interitus pecorū vel abūdantia vel sterilitas seminū proueniat à volūtate diuina tanquam à superiori causa : & hoc propter peccata patet Iohelis. i. quando propter peccata populi dicitur . Dissipata sunt horrea. dissipatę sunt apothecę. confusum est triticū. ingemuit animal. mugierūt greges armenti : quia non sunt pas-

TRACTATVS

cua eis: sed & greges pecorum disperierunt. & Aggei. i. Ponite corda vestra super vias vestras dicit dominus. Seminaſtis multum, & collegiſtis parum. Comediſtis & non eſtis ſaturati. Bibiſtis & non eſtis inebeiati: & infra. Reſpexiſtis ad amplius & ecce factum eſt minus. & intuliſtis in domum & ego exſufflaui illud. Propter hoc (inquit) ſuper vos prohibiti ſunt cæli ne darent rorem: & terra prohibita eſt ne daret germen ſuum: & vocaui ſiccitatem ſuper terram & ſuper montes & ſuper triticum & vinum & oleum: & quicumque profert humus: & ſuper homines & iumenta: & ſuper omnem laborem manuū veſtrarū. & ii. c. dicit. percuſſi vos vento vrente & au-
 ruigne: & omnia opera manuū veſtrarum: & non fuit qui reuertetur a me. Hęc enim etiam proueniūt tex conſtellatione cælorum qui diuerſimode in fluunt ſecundum quod Deo ſeruimus vel non. Vnde Leuiter. xxvi. Si non fe-

ceritis mandata mea dabo cælum vobis
 de super ferreū & terram eneam & con-
 sumetur incassum labor vester. Si au-
 tem in præceptis meis ambulaueritis da-
 bo vobis pluuias temporibus suis & ter-
 ra gignet germen suum. Sed de bonis
 quæ à Deo procedunt propter conuersi-
 onem & penitentiam dicitur. Ioelis. ii.
 zelatus est dominus terram suam & pe-
 percit populo suo: & dicit. Ecce ego
 mittam vobis frumentū: vinum: & oleū:
 & replebimini in eis. Et non dabo vos
 vltra opprobrium in gentibus.

Quod victoria belli non diei sed
 soli Deo attribuenda est.

Sed de prælis qualiter in penam pec-
 catorum accidant & à Deo bono &
 iusto proueniant in vindictam ma-
 lefactorū & patiētiā bonorū longū esset
 enarrare: quia tota sacra scriptura plēa.
 Vnde & si plura bella à malis hōinibus:

vel a principe tenebrarū concitentur &
 à Deo permittantur. victoria autem bel-
 li non diei: sed soli Deo attribuenda est.
 patet. Attribuere tantū opus vt est vi-
 ctoria diei: est tollere honorem Deo de-
 bitū cuius est vincere quod autem victo-
 ria sit solius Dei: habetur in multis locis
 sacre scripturę: vt in libris Iosue. Iudi-
 cū. Regū. Paralipomenon. & Machabe-
 orū. Hoc testatur Salomon prouerb.
 xxi. c. sic dicens. Equus paratur ad diem
 belli dominus ad salutem tribuet. Inde
 est quod rex deuotissimus David quoti-
enscūq; pugnaturus erat auxiliū Dei que-
fisse & innocasse legitur. Inde est pro-
 uerbiu vulgare. Los hombres hazen la
 guerra idios la victoria hoc est homines
 faciūt bellū & Deus victoriam. Ex qui-
 bus omnibus concluditur quod observa-
 tio dierū ad faciendū aliquem effectū qui
 rationabiliter expectari non potest à
 Deo miraculose operante nec a causis
 naturalibus debet apud Christianos ha-

beri superstitiosa & suspecta de secreto pacto implicito vel explicito cū demonibus: & ista est doctrina sanctorū doctorū: presertim Augustini in pluribus locis quibus has obseruationes valide condenauit: vt. v. de ciuitate Dei. iiii. confessionū. ii. de doctrina Christiana. & recitantur multę in decretis. xxvi. q. v. & q. vii. pluribus capitulis.

Quod superstitiose sunt quædā muliercule affigentes humeris paruulorū specula vel frustula cor-
ei vulpis vel melote ne
facinentur ab oculis
vetularum.

Similiter superstitiose sunt quædam mulieres affigentes humeris paruulorū quædam fragmenta speculorū vel frustula vel peciolas ex corio vulpis vel melote credentes per hoc tales paruulos non infici ab oculis: infactus hoc

TRACTATVS

vanū & superstitiosum est : & sine vlla
ratione secūdū naturali : aut astrologi-
ca : aut theologica. vt supradictum est.

Quod pueri realiter possunt fascina-
ri hoc est à malo oculo infici : sed
quale remediū sit adhibendū.

Quod autem paruuli possint fasci-
nari hoc est malo oculo infici &
inde ledi. Tenet sanctus Tho-
mas. i. parte. q. cxviii. ar. iiii. ad. iiii. vbi di-
cit quod ex forti imagine immutantur
spiritus corporis coniūcti : quę quidem
immutatio spiritū maxime fit in oculis
ad quos subtiliores spiritus perueniūt :
oculi autem inficiūt aerem continuū vs-
q; ad terminatū spaciū : per quem modū
specula si fuerint noua & pura contra-
hūt quandam impuritatem ex aspectu
mulieris menstruose : vt ait Aristoteles
libro de somno & vigilia : sic ergo cū ali-
qua anima fuerit vehementer commota
ad

ad maliciam sicut maxime in vetulabus
 contingit : efficitur secūdm modū prę
 dictum. Aspectus eius venenosus & no-
 xius & maxime pueris qui habent cor-
 pus tenerum ac de facili recipiūt taliū
 impressiōes. Possibile est etiam ex per-
 missione vel etiam ex aliquo facto ocul
 to cooperetur ad hoc malignitas demo-
 nū cum quibus vetule sortilege aliquod
 fedus habent. Hęc ille. Sed ad Galatas.
 iii. super illud quis vos fascinauit veritati
 non obedire. Dicit gl. quod quidam ha-
 bent oculos vrentes in solo aspectu in-
 ficiūt alios & maxime pueros: hoc idem
 dicit Petrus de tarantasia^{tr} super eodem
 passu. Sūt (inquit) aliqui qui habent ocu-
 los vrentes qui respicientes paruulos te-
 neros ledūt : ita vt cibum ex stomacho
 eiiciant & nauseam patiantur : & hoc
 secūdm naturam possibile est. Anima
 enim vehementer affecta immutat ocu-
 los. Oculus immutatus immutat aerem :
 aer immutat teneram carnem pueri : &

qui finit
 Innocentius
 undecimus
 ordinis
 predicatorum

TRACTATV S

fic ledit . Non tamen facienda est aliqua incantatio vel superstitio ad hoc remouendum vt faciūt mulieres frequenter : sed possunt apprehendi aliqua verba sacra vt hæc . Dominus mihi adiutor non timebo quid faciat mihi homo . vel oratio dominica cum signo crucis . &c. quare periculū est firmare fidem & credulitatem talibus incantationibus quę tollūt omne iudicium & rationem ad oppositum . Vnde merito permittit Deus tales decipi & in laqueum suę false credulitatis incidere . vt dictum est .

Ponit quasdam superstitiones vt
per illas intelligere possumus
innumeras alias .

SVnt alię innumerabiles & perticulares superstitiones quibus hostis antiquus quotidie ad se trahere nititur genus humanū . Nam figere actus & spintera cuidā arbori apud basilicam sancti

Christofori : quę sita est super montem
excelsum prope ciuitatem nostram Páp.
credentes per hoc quod per totū annū
sequente nō patientur dolorem capitis :
vanū & superstitiosum est absq; vlla ra-
tione. Similiter puellas suspendere capil-
los suos coram imagine sancti Urbani in
claustro nostro: credentes per hoc capil-
los suos non posse cadere vel debere pul-
chriores esse vel aliquid aliud huiusmo-
di vanū & superstitiosum est . Sed quam-
pie & religiosę egerit quidam ex fratri-
bus nostris canonicis qui iam decessit ab
humanis qui huius rei superstitionem de-
testans post matutinas quadam nocte ig-
nem candeles quam in manu gestabat ap-
plicuit & fere omnes combussit eodem-
que modo superstitiosum est quod fere
in omni hac nostra patria vane observa-
tur: vt dum femina est propinqua partui
zonam vel corrigiam qua precigitur ac-
cipiētes ad Ecclesiā occurūt : & cimbālū
mō quo possūt corrigia illa vel zona cir-

TRACTATVS

cūdant & ter percutientes cimbalum sonum illum crepūt valere ad prosperum partū: quod est superstitiosum & vanū. Nam quod ter campana sonet hoc potius sit vt ex hoc omnes audientes deuote orent pro tali parturiente & fere periclitanti offerentes beatę virgini ter Angelicam salutationem: vt illa quę immunis & libera fuit à tali dolore sicut ab omni peccato. Liberet huiusmodi mulierem à periculo illius hore.

Quod superstitiosę sunt quędā vetule affigentes cedulas siue nomina vulgariter nūcupata contra febres cū quibusdam vanis obseruationibus.

Similiter superstitiosę sunt quędam vetule affigentes quasdam cartulas siue nomina vulgariter appellata etiam cum verbis catholicis: sed dicentes has nihil proficere nisi scribantur

in carta virginea & suspendantur versus solem cum tribus filiis tortis manibus alicuius puellæ virginis nomine Marię : & quod illi ligatur vel cui aliquam herbam pro sanandis febribus comedere dederint nihil hoc valere dicunt nisi versus solem in suo ortu genibus flexis hoc accipiat vt mihi febricanti nonnumquam quandam vetulam dixisse meminimus hoc inquam superstitiosum est & vanum & omni ratione carens. Nam vt inquit Ioh. gerſon quid aliud sonant iste traditiones scribant hoc in pergameno virgineo portetur in figura triangulari cum caracteribus incognitis & thurificetur suspendaturque ad collum & fiant ista certis horis : tunc infra triduum aut antequam triduum proueniet effectus ille quem querimus absque dubitatione : immo hoc sub periculo capitis asseritur hoc superstitiosum & diabolicum est. Vnde Augustinus & habetur. xxviii. q. ii. c. illud . vbi dicit quod ad superstitionem

TRACTATVS

pertinet omnes ligature & remedia quę
medicorū disciplina condemnat quibus-
cūq; rebus suspendendū atq; ligandum.

Quod verba sancta & reliquias pos-
sumus suspēdere in collo & per easdem
benedicere infirmos homines vel
iumenta seruatis quinque
conditionibus.

QUod autem verba sancta possint
affigi in collo & benedicere infir-
mos homines vel iumenta vel
carmina scripta vel verba sacra: & quod
licitū sit eadem secū deferre & portare,
hoc possum per sanctum Thomam. ii. ii.
q. xcvi. arti. iiii. quinq; conditionibus ob-
seruatis. Prima vt caueant ne verba ali-
qua contineant quę pertineant ad inuo-
cationes demonum, expressas vel subin-
tellectas. Secūda ne contineant ignota
nomina: quia secūdum Crisostomū talia
metuēda sunt ne illis aliquid superstitio

sum lateat. Tertia ne materia verborū aliquid falsitatis contineat : quia sic eius effectus non posset expectari à Deo qui non est testis falsitatis. Quarta ne ibi contineantur vana vt characteres inscripti præter signum crucis. Quinta ne spes habeatur in modo scribenda vel ligandi : aut in quacūq; huiusmodi vanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertinent : quia aliter iudicaretur superstitiosum. Vnde in decretis dicitur. xxvi. q. vi. non licet attendere nisi tantū simbolo diuino aut dominicam orationem vt tantū creator & Deus omnium honoretur. Præter has quinque conditiones ponit Ioannes nider duas alias in suo præceptorio. præcepto primo. c. xi. quarum prima est vt in alligatione : prolatione : vel scriptura diuinorum verborum respectus solū habeantur ad sacra verba & ad intellectū eorū : & ad reuerentiam seu ad virtutē diuinā a qua expectatur effectus : vel ad sanctas reliquias quibus etiam præfata

TRACTATVS

expēctantur secūdario: licet à Deo principaliter. secūda vt committatur effectus qui expēctatur diuine volūtati que scit: vtrū talis sanitas plus proſit inuocanti vel minus: vel an obſit. Et hanc conditionem inquit ponit ſanctus Tho. prima. ii. in materia de gratia. & in. iiii. diſtin. xv. quòd ſi nulla iſtarū ſeptem conditionū in opere interceſſerit erit illicitū. & prædicta probat illud Marci ultimo. Chriſto dicente. Signa eos qui crediderint hæc ſequentur. In nomine meo demonia eiicient: linguis loquentur nouis: ſerpentes tollent. Item non minoris ſanctitatis ſunt verba Dei quam ſanctorū reliquie: dicente Aug. Non minus eſt verbū Dei quam corpus Chriſti: ſed ſecūdum omnes licet reliquias ſanctorū ſecum reuerenter portare: ergo qualitercūq; nomen Dei inuocetur rite per orationem dominicam: per ſalutationem Angelicam: vel alio modo licito ſpes haberi poteſt in eo committendo effectum

diuine voluntati.

Quod per diuina verba licitum est

arcere lupos: serpentes: & locustas:

& alia huiusmodi & quō hoc

licite fiat & quomo-

do illicite.

EX quibus dicit sanctus doctor. ii. ii. vbi supra & etiam in quod libeto. xii. arti. xiiii. quod prædictus seruatis conditionibus per diuina verba licitum est arcere serpentes & eadem ratione quæcūq; animalia si solus respectus habeatur ad sacra verba & ad diuinam virtutem. Quibus conditionibus obseruatis dico similiter quod licite potest fieri cōiuratio contra lupos vt arceantur à raptu, vel præda pecorū & aliorū animalium. Similiter contra locustas & contra mures vastantes fructus terræ: si nihil superstitiosum dicūt docent vel faciūt: vt dicit Guilhermus lugdunen. vnde si quæra

TRACTATVS

tur vtrum liceat adiurare irrationalem creaturam? Respondet sanctus Tho. ii. ii. q. xc. quod sic per modū conclusionis quę referri tūc debet ad diabolum qui in nocumentū nostrū vtitur irrationalibus creaturis: & talis modus adiurandi est in Ecclesię exorcismis per quos dēmonū potestas excluditur ab irrationalibus creaturis: si enim referetur intentio ad irrationabilem creaturam quo ad se quę nihil intelligit, vana esset; & hoc modo intelligitur illud quod scribitur Genes. iii. quod serpens callidior erat cunctis animantibus. quę calliditas principaliter referenda est ad dēmonem qui in serpente apparebat: ad serpentem autem non refertur nisi in quantum calliditate dēmonis agebatur. sicut lingua hominis alicuius dicitur erudita: quia prudenter mouetur ab intellectu vnde sequitur: & ait Dominus ad serpentem glosa. i. diabolum qui occultabatur & loquebatur in serpente: ita in serpente maledicatur. possumus

ergo dēmones adiurare in irrationalibus creaturis per virtutem diuini nominis & tanquam inimicos repellere ne nobis noceant vel spiritualiter vel corporaliter secūdū potestatem datam à Christo Lu.x. Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes; & super scorpiones; & super omnem potestatem inimici; & nihil vobis nocebit. Si tantum vtamur licitis verbis & adiurationibus sicut per passionem & crucem Christi & huiusmodi. quō Symonem & Iudam adiurasse dracones legimus: & eis pręcepisse vt irent in desertum locum. Si autem aliqua inutilia verba & superstitiosa facta admisceantur verbis sanctis vt isti incantatores equorū & iumentorū faciūt vermen quendam suspendentes & die lune crescentis vel minuentis seruantes prohibendi sunt in talia agūt: secūdum illud Apostoli. i. ad Thesa. v. Ab omni specie mala abstinete vos. & extra de vita & hone. cleri. cum ab omni.

TRACTATVS

Quod dannabilis & igni tradendus
est quidem libellus coniuratorius: qui in
aliquibus Ecclesiis reperitur propter
verba suspecta & manifesta manda
cia quę in eo continetur
& apparet.

EX supradictis videtur etiam dan
nabilis & igni tradendus libellus
quidam cōiuratorius contra tem
pestates cum suis similibus si reperiantur
quem ego penes me habeo repertum in
quadam parrochia visitationis meę qui
incipit sic. In nomine domini nostri Iesu
Christi ad saluādū fruct⁹ terre † Christi
† Christi: sed fortiter descendisti ad
terram &c. Nam re vera inter bonas in
uocationes plurima continet verba su
specta & scandalosa: & ad inuocatio
nem demonū expressam vel subintelle
ctam pertinentia contra primam condi
tionem superius positam per sanctū Tho
mam: verba obscura suspecta & ignota

DE SVPERSTITIONIBVS. 10

contra secundam: verba etiam continen-
tia falsitatem contra tertiam: & sic de a-
liis: quibus superstitionibus & mendaciis
ferè totus hic libellus plenus est. Nam
in secundo folio dicitur. Dominus dicit.
pax in celo: pax in terra: pax sit in isto: al-
leon: irastem: drachon: salus tibi Deus
magnus: Deus mirabilis: & infra. Con-
iuro te: aligo te per elim: per olin: & per
faboan: per elion: per adonay: per alle-
luya: per tanti: per archabulon: per te-
tragrammaton: per mare: per mūdū: per
crura: per tibias: &c. & infra. Sed fitis
alligati & constricti per ista sancta nomi-
na Dei Alleluya: hir: elli: habet: fat: mi: fi-
lis: gie: adrotii: gūdi: tat: chamiteram: dā:
yrīda: fat: sathan. de lxx. Deus Agnus.
omnipotens. Iesus Christus. aquila &c.
Nūc autem oro quid sibi volūt ista nomi-
na alleon: irastem: & drachon: & sathan
&c. Inter nomen benedictū Iesum &
adonay & tetragrammaton. Nam se-
cūdam Apostolū. ii. ad Corin. vi. Non

TRACTATVS

est communicatio lucis ad tenebras : & Christi ad belial. Nonne Iathanas transfignatur se in Angelū lucis : vt dicitur. ii. ad Chor. xi. Sūt & alia nomina in hoc libello longe obscuriora & suspectiora quę scribere omitto properans ad falsitatem quandam & manifestam superstitionem circa finem libri: vt dicit sic. Coniuro te sabella quę faciem habes mulieris & renes piscis : caput tenens in nubę & pedes in mari septem ventos baiulas: de monibus imperas. Adiuro te sabella per ista nomina per balestaco: per ariona. & adiuro vos ductores ventorū per Deum patrem &c. & infra. Sabella sabella alta & excelsa: ventū validū contra illas quas de terminis nostris eiiciat. Ex quibus patet quod non solum ex verbis istis ignotis timendum est in hoc tractatu esse multa suspecta & scandalosa verba. Verum etiam ex inuocatione huius monstri sabella apparere multa falsa & superstitiosa: immo pernitiōsa & piarum au-

rium offensua. vt enim dicit Aug. in libro contra mendacium : maxime perniciosum est quod sit in his quę ad Christianam Religionem pertinet . est autem mendacium cum aliquis exterius significet contrarium veritati . est autem contrarium veritati adiurare fabellam : veritati inquit non solum phisicę : sed etiam theologicę : phisicę patet . Nam nihil tali reperiri potest inter res naturales quę sub certis generibus & speciebus determinatis continentur . Nam secundum philoso. ii. de anima . Omnium natura constantium positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti : & hoc ab anima . Vnde cum vnunquodque animalium habeat suam propriam speciem & quantitatem & operationem . Si ergo istud monstrum habeat caput in nubibus : & pedes in mari : attingat à mari vsq; ad nubes : ergo nõ cõnumerabitur inter res naturales per regulam supradictam . Repugnat etiam

TRACTATUS

veritati theologicę tale quid esse : quia
 omnia creata in rerũ natura à Deo cre-
 ata sunt & inquantum hæc sunt bona.
 Gen.i. Vidit Deus cūcta quę fecerat & e-
 rant valde bona. Ratio aut boni confi-
 sit in modo specię & ordine quę parti-
 nent ad rationem cuiuslibet speciei ; vt
 dicit sc̃l̃s Thom.i.parte.q.viii.ar.v.per
 modũ autem significatur determinatio
 siue commẽsuratio principiorũ siue ma-
 teriarum seu efficientium ipsam . ipsa
 autem forma significatur per speciem ;
 quia per formam vnũquodq; in specie
 constituitur ; ad formam autem conse-
 quitur inclinatio ad finem aut ad actio-
 nem ; aut ad aliquid huiusmodi ; & hoc
 pertinet ad ordinem. Vnde ratio boni
 secũdũ quod consistit in perfectione con-
 sistit etiam in modo specię & ordine.i.
 res inquam est perfecta & bona & à Deo
 creata & naturalis siue corporea requi-
 ritur quod habeat principia essentia.i.
 materiam determinatam in ordine ad
 formam

formam determinatam quę dat esse rei
& per quam ponatur indeterminata spe-
cie : & per consequens habeat propriam
operationem : sed nil eorum est in hoc
monstro fabella : ergo in eo nullū bonū
est : & per consequens non est à Deo .
Patet quia in eadem questione vt indu-
cit beatus Thomas Augustinum in libro
de natura boni : hęc tria modus species :
& ordo tanquam generalia bona sunt ī
rebus à Deo factis : quod hęc tria vbi ma-
gna sunt magna bona sunt vbi parua sūt
parua bona sunt . vbi nulla nullū bonū
est : ergo à Deo non est tale monstrum
in rebus naturalibus : sed nec erit Deus
vel Angelus : non Deus : quia nephas est
Deo tales formas attribuere : quia Deus
spiritus est . Io. iiii. Cum ergo blasphem-
iū sit attribuere Deo talem effigiem :
non ergo esset in spiritu & veritate in-
uocare Deum : sed in manifesta falsitate.
Sed neq; Angelus bonus potest esse fa-
bella : quia nihil monstruosum est in eo :

TRACTATVS

sed totus pulcherrimus & in naturalibus & in gratuitis. Nec vnquam ad suam operationem legitur accepisse tales formas monstruosas: ergo relinquitur quod talis inuocatio sit ad principem demonũ: quia etiam demonibus potest imperare: vt dicit magister in.ii.seminarũ.diff.vi.c.iiii.quamdiu inquit durat mũdus: Angeli Angelis demones demonibus: homines hominibus præsunt. Relinquitur ergo quod tam ex parte nominũ ignotorũ quam ex falsitate inuocationis huius sabbellę cũ ista nomina sint suspecta & scandalosa & secũdũ Chrysostomũ euitanda & cauenda. quod vbi cũq; similis libellus coniurationis reperitur est iure dannandus & igni tradendus tanquam superstitiosus suspectus & scandalosus: quod si reperiantur talia nomina in Hębraicis nominibus nos veri Christiani non vtimur talibus terminis in Ecclesia. Immo magis est suspicandũ cũ & ipsi Hębrei nefhandi & ma

lesci vt plurimū sint & non solum ipsi :
sed & quidam noui Christiani ex ipsis
ad fidem conuersi pro magna parte in
Hispania infideles heretici & apostate à
fide nostris temporibus reperti sunt .
Non enim desunt nobis coniuria sancta
& honesta & catholice approbata per
consilia prouincialia & sinodalia : qua-
lia sunt in nostra diocesi absq; suspitio-
ne aliqua : in quibus nihil continetur
nisi sanctū & catholicū . Neque in eis
vnū nomen reperitur ignotū : sed in-
uocatio solum sanctissime trinitatis &
sanctorum . Neque obstat si aliquando
inuocetur nomen trinitatis & misce-
antur aliqua nomina sancta inter istas
superstitiones : quia etiam frequenter
multa inueniētur obseruari ī artib⁹ magi-
cis & sortilegis & superstitionibus que
sūt sc̃ta & hōesta : vt ieiunare : castū esse : di-
cere Pater . no . & Euāgeliū : quia vt dicit
Ioā . gerson ī suo prologo astrologie the-
ologizate quod superstitio tāto peior est

TRACTATUS

quanto plura miscentur bona : quoniam unde deberet honorari Deus : honoratur diabolus .

Quod superstitiosæ suspectæ & scandalosæ sunt quædam cedulæ sine nomine nūcupate : date quibuldam superstitiosis quarū forma ponitur .

Similiter superstitiosæ & spectæ & scandalosæ sunt quædam cedulæ sine nomine appellatæ quæ dantur à quibusdam superstitiosis de quibus aliquæ peruenērūt ad manus meas sub ac serie ✠ on ✠ coriscion ✠ matatron Caladafō : Corobam : Ozcozo : Vriel : vriel : Yosiel : yosiel : Michael : Azariel : Raphael : Daniel : Ya : Ya : Vba : Adonay : Sabaoth : Heloim : & similia : & ratio est primo propter auctoritatem Chrisostomi dicentis quod non debemus vti nominibus ignotis : quia talia metuenda sunt : ne sub illis sit aliquod superstitio-

sum latens vt supradictū est : nam hoc Paulus intelligit cum dixit ad discipulū . Prima ad Thimo. viii. Prophanas vocum nouitatis deuita . Qualiter verba sacra possunt deferri quinq; cōditionibus seruatis : dictū est supra : quod si dicas sunt nomina gręca & sacra . dico tibi quod nos latini ignorantes linguam gręcam non debemus vti eis propter suspitionē non enim desunt nobis termini latini sermonis vt queramus nobis terminos gręcos & suspectos in tali materia . Eadem ratione videri meo sunt reprobanda quędam breuiola sine nomine nūcupata quę data fuerūt olim contra febres à quodam nebulone questore : quarū forma talis erat. Ananiasapta ferit mortem quę ledere querit . Est mala mors capta dū dicitur ananiasapta . Ananiasapta dei miserere mei : à signis cęli quę timent gentes . nolite timere : quia ego vobiscū sum dicit dominus . Nam in principio apparet falsitas : quia ybiq; ista di-

TRACTATUS

Nō ananifapta reperitur ī vocabulariis
 sunt isti duo versiculi . Ananifapta ferit
 mortem quę ledere querit . Est mala
 mors capta dū dicitur ananifapta : ana-
 nifapta autem vt dicit Guarinus mala
 mors interpretatur : & quęlibet littera
 representat vnā dictionem secūdū an-
 tidotū : nazareni : auferat : necem : in-
 toxicationis : sanctificet : alimenta : po-
 cula : trinitas : alma . Est ergo sensus
 primi versiculi . Ananifapta . i. mala
 mors Christi ex suo genere vel ex parte
 iudeorū preciosa . ex parte Dei & fructus
 redemptionis ferit mortem . i. diabolum
 quę ledere querit . nam mortem nostram
 moriendo destruxit Christus : non ergo
 primus versiculus ille cedularū concor-
 dat in forma verborū nec in sensu cū i-
 sto versiculo vero hic exposito immo ha-
 bet contrariū sensum & verba vt patet
 intuenti . Sunt etiam suspecte ille cedu-
 le ex parte dantis . nam erat ille homo
 apostata à Religione fratrum minorū : nūc

sub habitu canonici regularis : nūc sub habitu sancti Anthonii predicando incedens . nam vt dicitur prouerbiorum . vi . Homo apostata vir inutilis graditur ore peruerso . Ex quibus sequitur quod quęcūq; similes cedule quę à similibus vel aliis idiotis hominibus tradūtur deberent magna cū diligentia prius à sapientibus examinari . Similiter dicit Guillelmus lugdunen . quod illa breuia quę continent huiusmodi verba si quis portauerit hoc nō peribit in igne vel aqua : non morietur morte subitanea vel peste : vel consequetur tale bonū : talia sunt reprobanda : & non portanda : & peccant facientes & vrentes : consulentes & vēdētes : quia catholica fides nullatenus debet admittere similes tradiōes & superstitiōes quę dicūtur noīe suspēte ad collū : nisi de cōsilio maiorū & sapientiū quibus credere debemus : nō īdoctis & impiis idolatris nō hominibus datis in reprobū sensum .

TRACTATVS

Quod sunt quædam species aliæ superstitionū videlicet phitonū & maleficorū : & diuinorū : & qui sūt diuini phitones & malefici & vnde prouenit eorū diuinatio.

SVnt & alię species superstitionū videlicet phitonū & maleficorū quibus pro chdolor hac nostra tēpestate totū hoc regnū plenum est: phitones enim à phitone apolline dicti sunt: quę dicebāt esse auctor em diuinandi: vt Isidorus dicit. viii. li. et himologiarū. Diuini enim dicūtur quasi dii pleni. Diuinitate enim se plenos simulant. & astutia quadam fraudulentie hominibus futura coniectant. Vnde diuinatio est vna species superstitionis per quam quis aut occulta aut futura inuestigare nititur per pacta aut occulta aut manifesta cum demonibus. & hęc diuinatio habet plures species quas tangit beat⁹ Thomas. ii. ii. q. xcv. ar. iii. vbi dicit. Omnis diuinatio vtitur

ad precognitionem futuri euentus aliquo demonū consilio vel auxilio : quod quidem vel expresse imploratur : vel preter intentionem hominis se occulte demon ingerit ad prenūciandū futura quędam quę hominibus sunt ignota : eis autem cognita . Demones enim expresse inuocati solent futura prenūciare multipliciter . aliquando prestigiosis quibusdam apparitionibus aspectui hominum ingerentes ad pronūciandum futura : & hęc species vocatur prestigiū ex eo quod oculi hominum prestringantur . In secundo ar. precedenti dicit quod omnis diuinitio ex operatione demonum prouenit . vel quia expresse demones inuocantur ad futura manifestanda ; vel quia demones ingerunt se vanis inquisitionibus futororum ; vt mentes hominum implicentur . de qua vanitate dicitur in Psalmo . Non respexit in vanitates & insanias falsas . Hęc ex dictis sancti Thome .

TRACTATVS

Quod nigromāfici phitones & prestigiosi sint hi ad quos populares concurrūt vt futura agnoscant vel aut perdita sibi restituantur & quod isti semper miscere conantur sancta inter suas superstitiones & hoc institutu dēmonum.

EX quibus inferri potest quod prestigiosi & phitones & nigromantici sunt isti ad quos quotidie populus stultus & insipiens concurrit vt futura cognoscat vel aut perdita sibi restituantur : quibus sūt vt comuniter dicitur Apparitiones dēmonū in filialis vel anulis vbi veniūt inuocati ad futura predicenda vel ablata manifestanda : Et vt fertur isti arioli semper miscere conantur sancta inter suas superstitiones vt attestantur hi simplices qui ad ipsos concurrūt . Nam & infelices ipsi eodem die quo similia nephanda perpetrare non verentur sacrificium eucharistie ce-

lebrare infelicitur audent: quod probat magister Ioan. nider dicens in suo preceptorio. Malefici instrumenta sue malicie per sacramenta Ecclesie vel per alia diuina tangere procurant: vt filum trahendo per crisma sanctum: imaginem terream sub pala altaris ad tempus ponendo & similia faciendo. Nam sacramento eucharistie vt fertur vtuntur in suis maleficiis & plurima alia nephanda committunt miscentes res sanctas suis superstitionibus: sed ex instinctu demonis ista fiunt triplici de causa: vt ponit idem doctor. Primo vt non solum homines per talia perfidi fiant: sed etiam sacrilegi diuina quantum in eis est contaminando vt magis creatorem suum offendant & intimius animas proprias contennant & plures in peccata ruere faciant. Secundo vt Deus sit grauitur offensus per homines secundum beati Augustini sententiam. Demon maiorem potestate in hoies malos tribuat:

TRACTATVS

quibus Deus concedit iratus quod denegaret propitius. Tertio vt sic sub specie boni apparentis plures simplices facilius recipiant; qui tacta diuinis rebus & orationibus à Deo putant etiam aliquid numinis obtulisse; vbi solum maiora peccata sunt commissa; hec ille. In aliis autem superstitionibus que sunt ab istis ruralibus; & si demones non expresse inuocentur vt in proposita questione & similibus, interserunt tamen se vanis actibus & superstitiosis vt mentes hominum decipiantur.

Quæritur vnde dæmones sciant futura interdum & vnde tam miros effectus facere possunt; assignantur cause.

Sed queritur ex quo isti phitones & diuini manifestant occulta aut futura; & hoc ex pacto inito cū demone. Vnde & quibus ex causis demo-

nes sciant futura interdū ; & vnde tam
 miros effectus possunt cū Deus permittit
 efficere . Ad quam respondet Augusti-
 nus de natura demonū assignando sep-
 tem causas sententialiter : non quod fu-
 tura contingentia sciant ; quia hoc so-
 lius dei est ; sed coniecturant probabili-
 ter . Prima ; quia licet sint obtenebra-
 ti per priuationem luminis gratie . Sūt
 tamen lucidi lumine intellectualis natu-
 re . Secūda plura sciūt quam nos pro-
 pter experientiam temporū . Tertia
 propter celeritatem motus . demones
 multa futura predicere possunt que ho-
 minibus latent . Quarta sua potentia ;
 cū deus permittit possunt morbos im-
 mittere ; & hos predicere . Quinta per
 signa futura possunt predicere subtilius
 quam medicus videndo pulsum & vri-
 nam . Nam sicut medicus videt per sig-
 na aliquid in infirmo quod homo sim-
 plex non videt . Ita & demon quod nul-
 lus homo naturaliter videt . Sexta ; ex

TRACTATVS

signis quę procedūt ab animo homines
 coniecturant ea quę sunt vel erūt in ani-
 ma astutius prudenti viro. Sciūt enim
 qui instinctus eorum sunt similiter secu-
 turi. Septima: acta & scripta prophe-
 tarum noscūt: ex quibus futura predi-
 cere possunt. Et hęc tangūtur. xxvi. q.
 iiii. c. sciendum. in glosa. Et vt dicit san-
 ctus Thomas vbi supra Homines in se-
 ipsis effectus considerare possunt solum-
 dum sunt pręsentes sicut homo videt
 fortem currere vel ambulare: sed con-
 siderare huiusmodi in seipsis antequam
 fiant est Dei proprium qui solus in sua
 eternitate videt ea quę futura sunt qua-
 si pręsentia. vnde dicitur Esaie. xli. An-
 nunciate quę ventura sunt in futurum
 sciemus: quia dii estis vos. Si quis
 huiusmodi futura pręnunciare aut
 pręcognoscere quocunq; modo
 pręsumpserit: nisi Deo reue-
 lante manifeste vsurpat si-
 bi quod Dei est.

Vnde diuini dicuntur & diuination
quam graue sit peccatum.

ETex hoc aliqui diuini dicuntur vt
dicit Isidorus in libro etymolo-
giarum vt supra notatum est. Di-
uination autem quantum sit peccatum o-
ffendit sanctus Thomas libro & questio-
ne supra dicta. ar. iiii. Primo auctoritate
que scribitur Deutero. xviii. vbi dicitur.
Non inuenitur in te qui ariolos sciscite-
tur: & phitones consulat, Ratione pro-
bat sic. Omnis diuination que fit per in-
cantationes demonum est illicita dupli-
ci ratione. Quarum prima sumitur ex
parte principii diuinationis quod est pa-
ctum expresse cum demone initum per ip-
sam demonis inuocationem: & hoc est om-
nino illicitum. Vnde contra quosdam di-
citur Esaye. xxviii. Percussimus sedus cum
morte: & cum inferno fecimus pactum: &
adhuc grauius esset si sacrificium vel re-
uerentia demoni inuocato exhiberetur.

TRACTATVS

Alia ratio sumitur ex parte futuri euentus; demon enim qui intendit perditioni hominum ex huiusmodi suis responsis etiam si aliquando vera dicat, intendit homines assuefacere ad hoc quod ei credatur: & sic intendit perducere in aliquid quod sit saluti humane nociuum. Vnde Anastasius exponens illud quod habetur Lucę. iiii. Increpauit illum dicens. Obmutesce: quamuis illa fateretur demon compeſcebat Christus eius sermonem ne simul cum veritate etiam suam iniquitatem promulget vt nos etiam assuefaciat ne curemus de talibus: etiam si vera loqui videantur. Nephas enim est vt cum assit nobis scriptura diuina à diabolo instruamur. hæc beatus Thomas. vnde. ii. q. viii. Episcopi à diabolo captiui tenentur: qui relicto creatore à diabolo auxiliū querunt.

Quod

Quod phitones isti & nigromantici
sunt apostate à fide & qui ad eos concur-
rūt pro remediis rerum perditarū
& aliis huiusmodi sunt super-
stitiosi & claudicant
à fide.

EX quibus colligitur quod cum phi-
tones isti & nigromantici qui nūc
vigent in hoc regno qui expresse
dēmones inuocant ad futura manifestan-
da : & alios effectus exercendos sunt a-
postate à fide . Vt dicit sanctus Thomas
ī secūdo sentētiarum . d . vii . q . xliii . ar . ii .
similiter & qui ad eos concurrūt pro ac-
quirendis remediis rerum prēdictarū &
infirmis & sanandis : vel ad cognoscen-
da aliqua futura & qui pluuiam vel alias
necessitates corporales obtinere procu-
rant per supersticiosas obseruantias :
sunt etiā superstitiosi & claudicant in fi-
de catholica . Sicut enim vera fides me-
retur dotari miraculis dum opus est ad

edificationem. Ita falsa fides portentis
& figmentis in sui dannationem: vel a-
liorum probationem demeretur illud
peccant etiam mortaliter: quia faciūt
contra primum preceptum: & etiam
expresse prohibetur. Deutero. xviii.
Non sit qui phitones consulat neque di-
uinos. Hi enim qui phitones consulūt
credūt per illum actum realiter assequi
quod intendūt: puta alicuius furti re-
uelationem vel futuri euentus preco-
gnitionem pluuiam vel alicuius amoris
adeptionem. Certum est quod qui ta-
lia credūt consequi per actum illum de-
ceptum quod credant illum actum ali-
quid existere diuini numinis: & tūc ta-
lis fidem abnegat vt habetur per Augu-
stinum. xxvii. q. vii. non obseruabitis vbi
enumeratis multis superstitionibus: sic
concludit qui hanc & quascūque obser-
uationes: aut facta: aut auguria obser-
uat: aut attendit: aut consentit ob-
seruantibus: aut talibus credit: aut ad

domum eorum vadit : aut in suam domum introducit : aut interrogat sciat se fidem Christianam : aut baptismum preuaricasse & vt paganū & apostatam & Dei inimicum : iram Dei in eternum grauitur incurrere nisi Ecclesie penitentia emendatus & Deo reconcilietur .

Quod malefici magi incantatores & diuini & nigromantici pro eodem supponūt immo verius idem significant communiter .

NVnc vero dicendū est de maleficis quibusdam presuppositis primū : quod malefici & magi & incantatores & diuinatores pro eodē accipiūtur cōiter. xxvi. q. iiii. ergo & .q. v. si quis . Malefici enī sūt vt dicit magister Iohānes nider in suo preceptorio .c. ix. qui nitūtur mutare corpora à sanitate certa gēerationē īpedire aī mā ad amorē vel odiū cōcītare : & his similia sicut dicit Isidor⁹ . viii. ethimologiarū .c. xviii. Malefici dicūtur

TRACTATVS

ob facinorū magnitudinem : hi elemēta concutiūt : & turbant mentes hominum & sine vllō veneni ausu violentia tamen carminis interimunt.

Quod malefici dāmonē operante possunt suis maleficiis & incantationibus veraciter homines ledere : agros & fructus eorū deuastare. & in quibus dēmones possunt homines specialiter ledere Deo permittente .

Pro cuius maiori declaratione notandum . Primo vtrum malefici possint veraciter suis malificiis & incantationibus homines ledere agros & fructus eorū deuastare & si sic quibus modis . Ad quam questionem respondent doctores theologi : quod malefici omnibus istis modis possunt procurare lesiones in hominibus & eorū rebus cooperante dēmonē . In quibus potest dē-

mon solū ledere & decipere principaliter : & malefici instrumentaliter vel ministerialiter : quia vt dicit sanctus Thomas in.iiii.di.xxxiiij.ar.iii. maleficia vere sūt à demonibus non apparenter : tamen & qui inducūt eos ad hoc malefici vocantur . Possunt enim demones Deo permittente grauitè homines ledere : & hoc quintupliciter vt dicit magister Iohannes nider in suo præceptorio. præcepto primo. c.xi. videlicet in rebus : fama : corpore : vsu rationis : & vita . De rebus patet Iob. i. & ii. Cui pecora domū abstulit & liberos . De fama patet in legenda beati Hieronimi originaliter. iii. parte epistolarū. tractatu. xv. epistola. lxxxvi. ca. iiii. quod diabolus se transformauit in formam sancti Siluani episcopi in nazareth amatoris sancti Hieronymi . Qui demon feminam nobilem nocte in lecto precari & prouocari cepit ad luxuriam verbis & inde factis sollicitauit ad malum quē cum clamaret demon in

TRACTATUS

specie episcopi : statim sub lecto se abscondit vbi requisitus inuentus per luxuriosa verba se mentitus est esse episcopum Siluanum : in crastinum autem sanctus vir disparente diabolo diffamatus est grauissime quia infamia tandem circa sepulchrum sancti Hieronymi fatente diabolo in possesso corpore purgatus est. De corpore patet in beato Iob : qui percussus est a diabolo vlcere pessimo. Iob. ii. De nocumento vsus rationis & vexatione interiorum sensuum : patet in possessis & arreptis per Euangelicas etiam historias. De morte & quod vita etiam quosdam priuet : patet Tobie. ii. de septem viris virginis sare occisis propter luxuriosum & effrenem appetitum in virginem Saram qui eiusdem non errant digni matrimonio.

Hec nider : sed quibus
modis ledant.

Quod maleficatus à dæmonio impeditur ab actu coniugali secūdū petitionē sortilege mulieris & malefice.

Dicit sanctus Bonaventura in.iiii.di. xxxiiii.ar.ii.q.ii.in responsione vltimi argumenti loquendo de impedimento matrimonii per maleficium dicit quod talis impeditus dæmonio impeditur quod absistit & se obicit secūdum petitionem sortilege mulieris & malefice. Impetrante hoc merito infidelitatis sicut fides impetrat vt Deus adfuit ad facienda miracula : sic sortilaria respectu personę determinate facit sortilegium : quia diabolus in actu illo presto est : & tunc vel propria virtute : vel per herbam : vel per lapidem : vel naturam occultam vim impedit : ne in actum exeat non respectu alterius mulieris : quia ad hoc inuitatus fuit : aut quia Deus non permittit. Occultū enim Dei iudiciū hic latet : sicut

TRACTATVS

patet in vxore Thobie : hęc ille . Sed quare potestas maleficorū permittitur dēmonibus in actū generatiue potentie : potius quam in aliis . Respondet sanctus Thomas in .iiii. dist. xxxiii. ar. iii. ad primum : quia per eam peccatum originale transfunditur .

Quod herba & lapis & alia huiusmodi quibus vtitur malefica nullam vim habent ad effectum maleficii quantum est de se : sed vtitur his maleficus tanquam signis patenti in initio cū dēmonē .

At tēde tamen quod herba : vel lapis : vel alia huiusmodi nullam vim habent ad effectum malefici quantum est de se : vt dicit sanctus Thomas . i. parte . q. cxv. ar. v. ad .iii. allegans Augustinū . xxi. de ciuitate Dei . quod dēmones alliciūtur per varia genera lapidū : herbarū : lignorū : animalium : car-

minū : ritū : non vt animalia cibis : fed
 vt spiritus signis inquantū si hęc eis ex-
 hibentur in signū diuini honoris cuius
 ipsi sunt cupidi . His ergo rebus vtitur
 maleficus vel malefica instinctu demonis
 per pactū inuocationis tacite vel expres-
 se vel ad infamandū creaturas Dei : quę
 de se bone sunt : vel ad maiorem credu-
 litatem & deceptionem fidei animarum
 hominū perditorū qui his & aliis vtun-
 tur ad demonū inuocationem : non igi-
 tur vtitur maleficus immo verius demō
 huiusmodi tanquam rebus efficaciori-
 bus ad tale maleficiū : sed tanquam si-
 gnis pacti illius inter se & ipsum malefici-
 um quem iam vt suum cultorem possidet
 tanquam hereticum & à fide alienum .

Quod inientes pactum cum dæmo-
 nibus tacitum vel expressum sunt
 idolatre heretici & alieni à
 catholica fide .

QUòd autem isti sint heretici est
 articulus de erroribus circa ar-
 tem magicam quod inire pactu
 cum demonibus tacitum vel expressum
 non sit idolatria vel species idolatrie &
 apostasie. Error. & intendimus pactum
 esse implicitum in omni obseruatione
 superstitiosa : cuius effectus non debet à
 Deo vel natura expectari rationabiliter.
 Vnde talia exercens idolatra est : quia
 inter alios articulos de erroribus circa
 artem magicam quos ponit Gerson.
 quartus in ordine est quod per artes ma-
 gicas demones in lapidibus anulis : aut
 speculis : aut imaginibus nomine eorum
 consecratis : vel potius execratis indu-
 cere : cogere : vel arcere : vel eas velle
 viuificare non sit idolatria . Error . &
 articulus . xix . quòd sanguis vrupe vel he-
 di : vel alterius animalis : vel pergame-
 num virgineum : aut corium leonis & si-
 milia habeant efficaciam ad expellendū
 demones ministerio huiusmodi artium.

Error. Intellige hoc vt sunt res : quia vt sic sunt & bone à Deo sunt : sed vt dictū est vtitur his maleficus vt signo inuocati demonis tacite vel expresse : & quod dico de his rebus intelligo de caracteribus quibus sepiissime vtuntur in suis superstitionibus.

Quod vbi per maleficium concubitus non sequitur vel alterius alicuius malefici effectus nō ad nigromáticos: sed ad Deū ē recurrēdū pro solutiōis remedio.

At tende tamen quod vbi per maleficium Deo permittente occulto iudicio : & diabolo procurante concubitus non sequitur inter coniugatos vel alicuius alterius malefici effectus apparet. nō ad magos & nigromáticos & sortilegos est recurrēdū pro solutione & remedio vt ī hac nostra tēpēstate ad quosdā nephādos sacerdotes passim isti vulgares cōcurrere nō verentur.

TRACTATUS

Sed ad Deum per humilem confessionem & deuotam orationem. Vt habetur. xxxiii. q. i. c. ultimo. & Gerson de erroribus. circa artem magicam inter quosdam articulos Parisius declaratos, ponit quintum in ordine dicens quod licitum sit magicis artibus vel aliis quibusdam superstitionibus à Deo aut ab Ecclesia prohibitis aliqua facere pro quocunque bono fine. Error. Quia secundum Apostolum. Non sunt facienda mala ut bona eueniant. ar. vi. quod licitum sit etiam promittendum maleficia maleficiis repellere. Error. & de hoc habes exemplum in legenda beati Iacobi qualiter soluit filetum à vinculis quibus hermogenes maleficus eum arctarat: cum non per incantationem: sed virtute illius oraculi: scilicet Dominus soluit cōpeditos: Dominus illuminat cecos. Dominus erexit elisos &c. Cuius contrarium fecit Saul: ut habet. i. Reg. xxviii. ubi dicit quod Saul phitonisam con-

fuluerit : nec sperauerat in domino : propter quòd interfecit eum & tranſtulit regnum eius ad Dauid . Sed magiſter Iohannes nider precepto .i. c. x. mouens queſtionem an licitum ſit talia maleficia tollere : qui reſpòdet ſub diſtinctione còformiter ad doctores quòd aut tolli poſſunt ſine ſuperſtitioſis modis vt per licitũ exorcismũ : aut per orationem vel per interceſſionem ſanctorũ : vel per ſacramentalem malefici confeſſionem : vel per precipuam oſtenſionem ſeu indicationem alicuius qui ſcit vbi eſt imago : vel per ſolũ motũ localem vel modo congruo . ſimiliter & ſic eſt licitũ aut non poſteſt tolli niſi per ſuperſtitioſum modum vel per noua maleficiorũ opera : & ſic eſt illicitũ per auctoritatem Apoſtoli ſupradictam : non ſunt facienda mala &c . Hec ille .

Qd̃ & ſi nigromãtici & malefici aliquãdo vera dicãt ſepi⁹ tamẽ fallũt mētũtur quare ad illos non eſt concurrẽdũ .

TRACTATUS

Quare autem ad predictos nigromáticos sacrilegos & diuinos nullus debet concurrere ultra hæc quod peccant mortaliter & participes efficiuntur culpe & damnationis ipsorum. Ratio est : quia ipsi & si Deo permittente aliquando vera dicunt : eorum tamen testimonio non est utendum : quia sepius fallunt & mentiuntur . Patet quoniam in spiritu veritatis falsitas non est : in spiritu autem mendacii plurime quandoque sunt veritates ut vnica latenti falsitate decipiat ; ut dicit Gerson de probatione spirituum . hac ratione (inquit) prohibuerunt a testimonio veritatis quam fatebantur ; & Christus demoniacos ; & Paulus phitonisam . Actuum .xviii. Et alibi theologizat aliquando demon (ait thimacus ut patet in Euangelis) etiam coram Iesu quem temptare presumpsit & dicere scriptum est . Angelis Deus mandauit de te . Et nihilominus prohibuit eum Christus ut dixit quod est ne testimoniū quamtūlibet in su-

perficie verū acciperetur à demoniacis
 vel phitonibus vel magicis maledictis.
 Nam quę communicatio lucis ad tenebras
 & Christi ad belial vt dicitur. ii. ad The.
 vi. Ratio prima; quia isti phitones & ni
 gromantici sunt excommunicati. Secūda;
 quia nullū verū bono fine dicūt. Tertia;
 quia continuo aut tandem falsitatem in
 geret & simile premiserint veritati.
 Non est enim doctrina fallens quę vera
 non misceat; tecūdū Bedam. Scien
 dū tamen est quod aliud est inuocare de
 monem ad aliquid sciendū vel agendum
 ab eo (quod nūquam licet) Aliud est ab
 ipso non inuocato occurrente aliquid
 inquirere propter vtilitatem aliorū; &
 maxime quando virtute diuina potest co
 gi ad dicendū aliqua vera sicut aliquan
 do fecerunt plures sancti.

Quod actus ille submersionis ima
 ginum & reliquiarum est sacrilegiū
 & quid sit sacrilegium.

Sequitur nūc qualiter actus ille : scilicet submergendi imaginem sancti Petri sit sacrilegiū ? Nam vt dicit sanctus Thomas.ii.ii.q.xcix.arti.i.Sacrilegiū est sacre rei violatio.i.sacre rei lesio : & probat sic sacrū dicitur aliquid ex eo quod ad diuinū cultū ordinatur . Sicut autem ex eo quod aliquid ordinatur in finem bonū fortitur rationem boni . Ita etiam ex hoc quod aliquid deputatur ad cultū Dei efficitur quoddam diuinū . Et sic ei quēdam reuerentia debetur quē refertur in Deum , & ideo omne illud quod ad irreuerentiam rerum sacrarū pertinet , ad iniuriam Dei pertinet : & habet sacrilegii rationem . Hęc ille . Sed quod talis submersio imaginis sit sacrilegiū probatur per ipsum ex tertio arti.vbi ponit quod species sacrilegii distinguitur secūdum res sacras : & quod sacrilegiū diuersos habet gradus secūdū differentiam rerum sacrarū locorum & personarum . Tanto enim sacrilegium est

est grauius quanto res sacra in qua peccatur maiorem obtinet sanctitatē inter res autem sacras summū locū obtinent sacramenta quibus homo sanctificatur quorū precipuū est eucharistię sacramentū quod continet ipsum Christum: & ideo sacrilegiū quod contra hoc sacramentū committitur grauissimū est inter omnia. Post sacramenta autem secundū locum obtinent vasa consecrata ad sacramentorū susceptionem: & ipsę imagines sacrę & reliquie sanctorū quib⁹ quodammodo personę sanctorū venerantur vel dehonorantur. Hęc ille. Constat enim quod in illo dementissimo actu submersionis imaginis sancti Petri vel alterius cuiuscūq; maxime illudatur sanctus & dehonoratur: ergo committūt sacrilegiū & maxime illi qui prodolor dignissimo & preciosissimo sacramento eucharistię abutūtur ad suas superstitiones & sortilegia exercenda: vt compertū est illos nephandos phito-

nes & nigromanticos in suis maleficiis
frequenter abuti. Est etiam speciale pec-
catum distinctum ab aliis vt idem doctor
dicit ar.ii. prædicte questionis: quia in eo
reperitur specialis ratio difformitatis:
quia scilicet violatur res sacra per aliquam
irreuerentiam & opponitur virtuti Reli-
gionis: ita quod ipsa irreuerentia & de-
ordinatio quæ sit rei sacræ dicitur viola-
tio. Sicut enim honor est in honorante
nō in eo qui honoratur: vt patet. i. ethi-
corū. Ita irreuerentia est in eo qui irreue-
rēter se habet: quāuis etiam nihil noceat
ei cui irreuerentiam prebet. Vnde etiam
res sacra non violatur. Tamē quantū est
in ipso sacrilego violat eā. Sicut & pur-
pura regale indumentū facta honoratur
& glorificatur. Et si quis hāc perforauerit
morti dānatur quasi cōtra regiā maiesta-
tē agēs: quāuis nihil agat in regiā personā
secūdū Damascenū. Ita si quis rē sacrā vio-
let ex hoc ipso cōtra Deū irreuerentiā fa-
cit: & sic per irreligiositatem peccat.
Hęc ille.

Quod vera fides imagines assumit
ad diuinum cultum in Ecclesia non ut
eis cultus latrie exhibeatur excep-
ta imagine Christi: sed quē-
dam significationem.

V Era enim fides imagines quasdam
assumit ad diuinum cultum in Ec-
clesia quas fideles adorant: & in
tabernaculo erant imagines cherubin
(vt legitur. Exodi. xxv. q) uamuis neq; in
veteris legis tabernaculo seu templo ne
q; etiam nunc imagines constituuntur:
ut eis cultus latrie exhibeatur: sed ad
quandam significationem ut per huius-
modi imagines mentibus hominum im-
primatur & confirmetur fides de excel-
lencia Angelorum & sanctorum. secus
est de imagine Christi: cui ratioe diuini-
tatis latria debetur. Hec scūs Tho. ii. ii.
q. ccccxciiii. ar. ii. ad primū. Sed nūc po-
nere imagines Christi & scōrū & adora-
re eas licet: quāuis nō ī veteri testamēto

TRACTATVS

vt idem doctor tenet in tertio sententia-
rū & hoc adoratione dulie tantū. vt pro-
bat. iiii. parte. q. xxv. ar. vi. de reliquis san-
ctorū: ergo faciens irreuerentiam. ima-
gini facit similiter imaginato: quia vt
idem doctor tenet ar. ii. eiusdem questi-
onis. Damascenus introducit basilū
dicentē imaginis honor ad prototypum
pertinet. i. exemplar.

**Quod faciens irreuerentiam imagi-
ni facit etiam imaginato
per ipsam.**

NAm vt idem doctor dicit. ii. ii. q.
lxxx. ar. iii. ad tertiū quamuis i-
maginibus non exhibetur Reli-
gionis cultus secūdū quod in seipsis con-
siderantur quasi res quedam scilicet de li-
gno & lapide: sed secūdum quod sunt i-
mages ducentes in Deum incarnatum
vel sanctos: motus autem qui est ad ima-
ginem prout est imago non consistit in

ipsa : sed tendit in id cuius est imago .
 Nam ex hoc quod imaginibus Christi
 exhibetur Religionis cultus non diuer-
 sificatur ratio latrie: nec virtus Religio-
 nis . Hec ille . Si ergo suo modo ado-
 randi adoratione dulie fit imaginibus
 sanctorū : quia eodem modo quo fertur
 quis in imaginem sancti honoris vel in-
 uocationis fit expresse vel interpretati-
 ue in ipsum sanctū : vnde cum meritum
 & actus Religionis consistat in hoc quod
 homo reuerenter se habeat ad res sa-
 cras . sic (vt idem doctor dicit in eodem
 libro . q . xcix . ar . iiii .) peccatū sacrilegii in
 hoc consistit quod aliquis irreuerenter
 se habeat ad rem sacram . Debetur au-
 tem reuerentia imagini sacre ratione
 sanctitatis eius sancti cuius est imago . I-
 deo necesse est quod irreuerentia exhi-
 bita ipsi imagini tendat in irreuerenti-
 am & iniuriam ipsius sancti . Cuiusmo-
 di est actus ille de quo in proposito & a-
 liorum plurimorū in simili necessitate

TRACTATUS

irreuerenter & superstitiose baptis-
mum imagines & reliquia sanctorum.

Quod triplex pena est sacri-
legorum.

Sed quæ pena sit phitonum sacrile-
gorum ponit sanctus Thomas eodem
libro & questione supranominatis.
ar.iiii. Et est triplex. aliquando excom-
municatio. aliquando pecuniaria pena:
aliquando decapitatio. Hoc intellige se-
cundum gradus diuersos sacrilegii: vnde
secundum eundem doctorem excommunica-
tione vel pena pecuniaria debent simi-
les arceri à talibus nephandis operibus
& in quo quis peccat per ea torqueatur:
vt dicitur Sapientiæ. xi. & hoc modo cō-
ueniens pena sacrilegi qui sacris iniuri-
am infert est excommunicatio per quam à
sacris arcetur: & quia penæ quasi medi-
cinæ quædam infliguntur: vt his territi ho-
mines à peccato desistant. Sacrilegus au-

DE SUPERSTITIONIBVS. st

tem qui sacra non veretur non sufficien-
ter videtur à peccato arceri per hoc
quod sacra ei interdiciuntur. de quibus
non curat. Et ideo secūdum leges huma-
nas adhibetur pena capitalis. secundum
vero Ecclesię instituta quę mortem cor-
poralem non infligūt: adhibetur pena
pecuniaria vt saltem penis temporalibus
homines à sacrilegiis reuocentur.

Quod illi submersores imaginum
& reliquiarum tentant Deum: &
quid sit tentare Deum.

D E inde dicendum est qualiter isti
tentant Deum in suo actu: di-
centes submergatur beati Petri
imago si nobis apud Deum pluuiam in
eminenti necessitate non impetrauerit.
Pro quo notandū est quod vt dicit Tho-
mas. ii. ii. q. xcviij. per totū. Deum tentat
qui experimentū sumit seu explorat per
sua verba vel facta de dei potētia: sapiētia

TRACTATUS

pietate : & bonitate vel volúate . Dici-
 tur enim qui experimentũ sumit seu ex-
 plorat tentare : quia tentare est experi-
 mentũ de aliquo sumere : nullus experi-
 mentũ sumit nisi de re ignota vel dubia .
 Ex quo patet quod omnis Deum tentans
 Deum ignorat vel dubitat de aliqua per-
 fectione eius quod semper est peccatum .
 Sumimus autem experimentũ de aliquo :
 verbis & factis . verbis quidem vt experi-
 amur an sciat quod querimus vel possit :
 aut velit illũ implere . Factis autem cũ
 per ea quę facimus exploramus alterius
 prudentiam vel volúatem vel potenti-
 am . Vtrũq; horum contingit dupliciter
 vno quidem modo aperte : sicut cũ quis
 tentatorem se profitetur sicut Sanson .
 Iudicum .xiiii. proposuit philisteis pro-
 bleuma ad eos tentandũ : alio modo in-
 fidiose & occulte sicut pharisei tenta-
 verũt Christum : vt legitur Ma .x. quan-
 doq; vero interpretatiue : quando scili-
 cet si hoc non intendat : vt experimen-

tū sumat: id tamen agit vel dicit quod ad nihil aliud videtur ordinabile nisi ad experimentum sumendum. Si ergo isti Deum tentant in suo facto superstitioso & verbis & factis: non aperte sicut san-son: non insidiosè sicut pharisei: non expresse: sed quasi interpretatiue quia & si non intendūt experimentū de Deo expresse assumere: aliquid tamē in hoc petūt vel faciūt quod ad nihil aliud est vtile vel ordinabile nisi ad probandum Dei potestatem: bonitatem: vel cognitionem. Nam prefigitur ibi terminus operandi ipsi diuine omnipotentie: prefituitur modus quo quasi compellatur operari ipsi diuine sapientie. statuitur etiam finis ipsi diuine bonitati & clementie. Nam quid aliud sonant illa verba si nobis apud Deum non impetrauerit pluuiam expositulatam nisi tentare Deū dubitando de sua omnipotentia & prefigendo sibi terminum ad diuinam operationem de sua bonitate & clementia

que ex sola gratia prouenit velle per illos
 citos illos adus effectum attingere de sua
 sapientia prestituendo modum supersti-
 tiosum quod quasi compellatur ad libe-
 rum eorum petitionem concedere. Non
 secundum ordinem sue sapientie que at-
 tingit à fine vsq; ad finem fortiter dispo-
 nit omnia suauiter. Sapientie. viii. Scit
 etenim Deus vtrum expediens ipsis illud
 sit vel ne: sed in quantū tempus miseren-
 di Deo constituūt similes sunt illis de qui-
 bus dicitur Iudith. viii. Qui posuerunt
 terminum vt si transactis quinq; diebus
 Deus nō miseretur eis traderent se &
 ciuitatem suam in manu Olofernis prin-
 cipis Assiriorum: quos reprehendebat
 Iudith inquit qui estis vos qui tentatis
 dominum, non est (inquit) iste sermo qui
 misericordiam prouocet: sed potius
 qui iram excitet & furorem accendat.
 Posuistis (inquit) vos tempus misera-
 tionis diuine & in arbitrium vestrum
 diem constituistis. vnde glosa dicit super

hoc quod nec tempus nec modum prescribere domino debemus. magis arbitrio eius cuncta relinquamus. vnde quidam puerum in oratione sua dixisse legitur fili Dei sicut scis & sicut vis miserere mei. Sicut enim iudei illi quos reprehendit ludith. grauitur peccauerunt prefigentes Deo terminum miserationis. vt dicit Nicolaus de lyra. Ita & isti imaginum & reliquiarum submersores. vtrique enim visi sunt explorare diuina illicite: quod etiam probat factus Thomas. q. superius dicta. ar. ii. dicens quod talis tentatio est peccatum: quia prohibetur in lege Dei. Deuterono. vi. Nō tentabis dominū Deum tuū: & illud idem dominus cōtra diabolū Mat. iiii. Est etiā actus virtuti Religionis oppositus: quia vt dicit glo. super illud Psal. Et tētauerūt Deum in cordibus suis. tentare Deum est inordinate postulare. Sed debito modo postulare est actus Religionis: ergo tentare Deum est actus Religionis oppositus.

TRACTATVS

Confirmatur quia finis Religionis est Deo reuerentiam exhibere. Vnde omnia illa quę directe pertinent ad irreuerentiam Dei Religioni opponuntur. Manifestum est autem quod tentare aliquem ad irreuerentiam eius pertinet. Nullus enim presumit tentare eum de cuius excelentia certus est. Vnde manifestum est quod tentare Deum est peccatum Religioni oppositum.

Quod tentare Deum est grauissimum peccatum : non tamen grauius quam superstitio .

Nam ad Religionem pertinet protestari fidem per aliqua signa ad diuinam reuerentiam pertinentia : & ideo ad Religiositatem pertinet quod ex incertitudine fidei homo aliqua faciat quę ad diuinam irreuerentiam pertinent cuius est tentare Deum.

& ideo est irreligiositatis species & grauissimum peccatum non tamen grauius quam superstitio : vt idem sanctus Thomas tenet in prædicta questione. ar. iii. & .iiii. & dat rationem quia grauius peccat superstitiosus & magis diuine reuerentie aduersatur qui suo facto protestantur errorem contra diuinam excellentiam quam qui protestatur dubitatione vt qui tentat Deum dubitauit de diuina excellentia : videlicet potentia : sapientia : vel bonitate vt dictum est.

Quod illi submersores imaginum
scandalum committunt &
stulte agunt.

EX his enim supradictis apparet qualiter prædicti superstitiosi etiã scandalũ committunt : quia suis dictis vel factis minus rectis. aliis prebent occasionem ruine . Necessè est (inquit saluator Marci. ix.) vt veniant scandala. Ne-

cessitas tamen hæc est consequentis non
 antecedentis. non enim est necessarium
 quod prædicti illos inordinatos actus fa-
 ciant antecederet sed necessario sequi-
 tur quod plures saltem idiote ex illo a-
 ctu scandalizentur consequenter cum
 ad eorum exemplum alii similia agere
 intentent: in hoc etiam grauissime pec-
 cant (dicente Christo ibidem) Qui scan-
 dalizauerit vnum de pusillis istis qui in
 me credunt, expedit ei vt suspendatur
 mola asinaria in collo eius & demerga-
 tur in profundum maris. super quo Nic-
 laus de Lyra loquitur inquit saluator
 more palestinarum qui condemnatos ad
 mortem pro maiori crimine ligato saxo
 ad collū precipitabant in mare: sensus
 est ergo. expedit &c. i. melius esset hōi
 mori temporaliter quam ex malo exem-
 plo suo facere alium ruere in peccatum
 mortale: quia ex hoc meretur mortem
 eternam quæ grauior est morte tempo-
 rali. ex quibus infero quod melius esset

hos nephandos superstitiosos & nigromanticos huius regni per rigorosam inquisitionem punire quam quod per eos tot animę specialiter perirent & Deus tot plagas nobis infligeret. Stulte quoque agunt per talia media superstitiosa diuinum querere auxilium. Nam quid stulti hoc actu submergendi imaginem in aqua & reliquias ad obtinendū pluuiam. quid infanlius quam alloqui imagini & protestari contra ipsam quę aures habet & nō audit : & oculos & non videt : vnde deridet spiritussanctus vel is qui per spiritū sanctum loquitur. Sapie. viii. c. similes superstitiosos : cum dicit. Non erubescunt loqui cum illo qui est sine anima .

**Quod sacrilegia & maleficia habēt
efficaciam ex quinq;.**

Sed quoniam falsa credulitate præditi & similes per tales actus illicitos firmiter credunt infra certum

terminuū obtinere pluuiā vel alios effe-
ctus. Nūc restat declarare aliqua. Et
primo vnde sortilegia & maleficia suū
fortiūtur effectū. Ad quod respondet
magister Iohannes nider in suo præcep-
torio: præcepto. i. c. ix. quòd sortilegia
& maleficia habent efficaciam ex quinq;.
Primo ex parua confidentia quam ho-
mines habent in Deum: ideo permittit
eos à demonibus impediri secūdu illud.
Psalmus. cx. Quoniam in me sperauit &
liberabo eū: scilicet iustū: & per argu-
mentū à contrario sensu: qui non spe-
rant in Deū demonis potestati relinqui-
tur. Secūdo ex errore qui in homini-
bus est cuius pene frequenter est effectus
maleficii secūdu illud ad Rom. i. Cū co-
gnouissent Deum non sicut deum glori-
ficauerūt &c. & obscuratū est insipiens
cor eorum. Tertio vt fides probetur
bonorum secundum Aug. quod probat
per illud Deutero. xiii. Si surrexerit in
medio tui propheta: aut qui somnium
se vidisse

se vidisse dicat & prædixerit signū aut
 portentū & euenerit quod locutus est,
 & dixerit tibi : eamus sequamurq; deos
 alienos quos ignoras & seruiemus eis.
 Non audias verba prophete illius aut
 somniatoris : quia tentat vos dominus
 Deus vt palam sciat an diligatis Deū an
 non. Quarto propter pactū expressum
 vel tacitū cū dēmonibus initū & socie-
 tatem qualiter sit in omni superstitione
 vt dicit Aug. de doctrina Christiana li-
 bro. ii. quę societas (vt dicit) ab omni
 penitus fugienda est Christiano. Quinto
 ex desiderio diaboli qui conatur conti-
 nuo decipere. i. Petri. v. Aduersarius vide-
 tur diabolus tanquam leo rugiens cir-
 cuit querens quem deuoret : cui resistite
 fortes in fide. & c. xi. eiusdem præscripti
 libri dicit iste doctor : & conformiter
 ad sanctū Thomam in secūdo circa dist.
 vii. & viii. & in. iiii. dist. xxxiiii. & com-
 muniter secūdū omnes theologos ibi-
 dem scribentes : quod malefici (procu-
 h

TRACTATVS

rante demone omnibus istis modis possunt procurare lesiones in hominibus & eorum rebus cooperante demone quibus potest demō solū ledere & decipere.

Quod malefici non faciunt illos effectus immediate actione propria ; sed talia faciunt per demones ex pacto cum eis inito . & hoc permittente Deo ad cecitatem & in penam eorum qui similibus vanitatibus nimium adherent .

Non enim fiunt illa maleficorum operatione propria & immediate ; sed talia fiunt per demones qui (visis maleficiis) immediate ex pacto dudum cum maleficis à principio mundi & tempore veris idolatrie habito sciunt qualem effectū debent ad intentionem maleficiorū procurare ; vt exempli gratia . scopa quam maleficia intingit in a-

qua vt pluuiat non causat pluuiam : sed
demon talibus visis. qui (si Deus permise-
rit) potestatem habet in omnia corpora
lia & in aere & ventos & nubes & sta-
tim talia procurare & causare valet. ma-
ga siquidem dat signum per scopam. Sed
demon illud procurat & agit vt pluat
per demonis actionem cui magna mala
fide & opere seruit & se tradidit obse-
quius illius vel aliis si quando imaginem
terream vel characteres vel simile aliquid
ad maleficandum aliquem maleficus fa-
cit vel aliquando maleficio alicuius in a-
qua vel plumbo apparet quicquid mole-
stie infertur tali imagini tale experitur
fieri imaginato & omni maleficato : pu-
ta punctura vel alia lesura quecunq; lesio
realiter quidem infertur imagini per
maleficum vel per alium hominem.
Sed inuisibiliter demum maleficatum homi-
nem eodem modo ledit Dei permissione
si demeruerit reus. quod probat magist.
Gerson. i. parte in triologio astrologie

TRACTATUS

theologizate propositione. xxi. sic inquit Angelos presertim malos in artibus magicis & omnibus superstitionis operationibus quę nec rationem naturalem nec miraculū verum habent. Sed ex pacto noto vel occulto non dubiam operari : ac effectum sortiri : vnde dicit in commēto eiusdem propositionis allegando Augustinum . Omnes tales observationes tantomagis suspectas & fugiendas esse quanto sepius videntur suum sortiri effectum. Et idem doctor contra superstitionem cuiusdam medici eodem libro, conclusionē. vi. (vt supradictum est) quod sicut vera & Christiana fides mirabilia operatur ī hęc credētibus : sic mala & falsa credulitas Deo permittente euentus malos interdum operatur vel potius demeretur . Nam experimur quotidie in male credulis quos ita Deus punit propter malam fidem . Immo dum cognoscit dominus nimium adherere aliquibus vanis obseruantis permittit ali

quos euentus contingere; & ita eos plus
 consequenter firmari in tali opinione
 vt maior fiat cecitas eorum & in laque-
 um cadāt quem sibi fecerunt. Et de erro-
 ribus circa artem magicam. arti. xvii. sic
 inquit. Quod per tales artes & ritus im-
 pios per sortilegia & carmina per inuo-
 cationem demonum; per quasdam in-
 uultuationes & gestus & talia maleficia
 nullus vnquam effectus ministerio dēmo-
 num subsequatur. Error. Nam talia
 quandoq; permittit Deus contingere vt
 patuit in magis pharaonis vel alibi plu-
 ries, vel ad probationem fideiū sicut ha-
 betur. Deutero. xiii. vel iniquorum ho-
 minum dignam flagellationem, vel quia
 abutentes seu consulentes propter
 malam fidem aut alia peccata ne-
 pharia dati sunt in reprobum
 sensum & demeretur sic il-
 ludi. Hęc ille.

TRACTATUS

Quod ad dignam flagellationem &
punitionem horum flagitiorum per-
mittit Deus tot infirmitates : pesti-
lencias : & tempestates : sterili-
tates quoq; terrenascentium
fructuum & interitum pe-
corum & iumentorum
euenire .

EX quibus liquide apparet ex qua o-
rigine hac nostra tempestate tot
infirmitates pestilentie sterilitates
terrenascentium fructuum frugum & vi-
norum accidant totq; milia pecudum a-
liorum pecorum continuo pereant tot-
que grandines tempestates & intempe-
ries aerium & fulgurum eueniant . cum
(prochdolor) in hoc regno pro maiori
parte ad hos diuinos phitones &
nigromanticos : (etiam pro
re minima reperienda
vel scienda) passim
concurunt pusilli
magni .

Quod his diebus hæc pestis supersti-
tionū maxime viget in principibus &
prelatis: & nephandis quibus-
dam sacerdotibus.

VNde potest verificari illud Esaie .i.
de nobis quod omne caput langui-
dū & omne cor merens à planta pe-
dis vsq; ad verticem nō est in eo sanitas.
Per caput intelligūtur principes secūdū
illud quod scribitur .i. Regū. xv. de Saul
rege caput in tribubus Israel factus est.
Per pedes cor & totū corpus inferiores &
mediocres ī corpore mystico & ciuili in-
telligere possumus: qui circa has super-
stitiones & demoniacas abhominations
passim & absque vllō timore indies
concurunt: qui deberent ab hīs stul-
titiis per principes seculares vel Ec-
clesiasticos: & per fideles inquisitores
districtissime arceri. Sed nihil ho-
rum sit vt verificetur illud Gregorii
in pastori cum pastor per arrupta

TRACTATVS

vadit necesse est vt grex ad precipitium
 trahatur. Sed ve illis quia (vt idem Esa-
 ias propheta. dicit. c. ix.) Et disperdet
 dominus ab Israel caput & caudam. i. ma-
 los principes & sacerdotes obsequentes
 eis secundū Nicolaum in glosa morali.
 Nam in textu exponens ipse dicit Lon-
 geu⁹ & honorabilis ipse est caput & pro-
 phe. loquens mendacium ipse cauda est :
 & qui sunt isti prophete mendaces nisi
 sacerdotes quidam nephādi phitones &
 nigromantici ad quos populus iste stul-
 tus & insipiens passim concurrat credēs
 ab eis in suis infirmitatibus liberari : res
 perditas per eorū diuinationem recupe-
 rare fauentes male fidei & idolatrie ip-
 sorū in sui dannationem & maximum
 scandalū aliorum . sed ve illis omnibus :
 quia (vt dicit Esaias. c. statim prenōmina-
 to.) Et erunt qui beatificant populum
 istū & qui beatificantur. i. decipiūt & de-
 cipiūtur. precipitati scilicet in fossam in-
 ferni. Dicuntur enim isti phitones falsi

cauda : quia adherent diabolo tanquam principi eorū sicut adherentes principi terreno vulgariter dicuntur ire ad caudam eius : & in ista cauda, i. adherentia per mendacia sua incuruant populum à rectitudine veritatis : & humiliant eum per falsas superstitiones ad immolandū & adorandū demonibus vel expresse sicut ipsi faciūt vel subintellec̃tē : sicut populus facit credendo suis maleficiis : sed videant principes & nobiles huius temporis si immunes sunt ab hoc vitio ipsi qui similes debent punire ; & vtinam soli quoniam vōlūtarie sese ducūt : & alios secū trahūt . Nam vt dicit Iohan. gerson de superstitiosa obseruatione dierum . quod tempore suo vnus principū cū induceretur vt quereretur cōsiliū à sapientibus quos sciebat esse tales & sibi beniuolos : vtrū licite essent superstitiones quas exercebat & credebat : respondit cur inquirere in talibus . Ego scio enim quod disconfulerent mihi . Ego tamen sic a-

gere & sic credere penitus disposui : nec
omittam & in hac infelicitate positus &
preuentus morte repentina destitit vel-
let nolet nunc agnoscens in inferno :
quoniam odit dominus obseruantes va-
nitates superuacue. & contra : Beatus vir
cuius est nomen domini spes eius & non
respexit in vanitates & insanias falsas.
Hec ille.

Quod superstitio tanto peior est
quanto in tali actu plura mi-
scentur bona.

Sed dicunt isti vulgares quod mul-
ta iubentur illis obseruari ab istis
nigromanticis in suis actibus & sor-
tilegiis : que sunt sancta & honesta : vt
ieiunare : castum esse : missas celebrare :
& dicere Pater noster & Euangelium :
quod etiam ipsi nigromantici faciunt :
sed non attendunt miseri quod secun-
dum doctores theologos : superstitio

tanto peior est quanto plura miscentur
 bona : quoniam vnde deberet honora-
 ri Deus honoratur diabolus . Colitur
 reuera demon per orationes & sacri-
 ficia : & thurificationes iussas fieri in ar-
 tibus magicis . Transfiguratur enim
 angelus sathane in Angelum lucis (vt
 ait Apostolus) Immutando doctrinas &
 obseruationes sanctas & amorem casti-
 tatis & virtutis causa vt se ducat facilius
 quam vt veneretur & colatur sicut Deus.
 Nam (vt dicit Iohannes Gerson de pas-
 sionibus anime . parte.iii. consideratio-
 ne,xvi.) propter quid aliud iubemus in
 superstitionibus magicis fieri thuri-
 ficationes & orationes deuotas &
 ieiunia : petit quoque fieri
 ministeria per pueros in-
 nocentes nisi vt effica-
 cius fallat & co-
 latur sicut
 Deus .

TRACTATUS

Quod illi submersores imaginum
& qui in coniuriis & incantationibus concurrunt
quotidie ad hos nigromanticos & ceteri in aliis
similibus si ex suis superstitionibus optineant
optatum effectum à demone accipiunt Deo
permitente.

EX quibus omnibus etiam poterit quis inferre. Vnde illi superstitiosi submersores imaginum & reliquiarum & alii similes credentes per similes actus indubitater pluuiam obtinere tempore necessitatis suam obtineant effectum quia à demone Deo permittente ad vindictam malefactorum & peruerse credulitatis illorum. Similiter vnde coniuria illa nephanda quae supra nominata sunt : & alie superstitiose coniurationes ; vt iacere lapillos contra nubes in coniuratione credentes per hoc repellere tempestatem (vt fateor me vidisse quemdam sacerdotem sic facientem.) Effectus enim

si quando veniat non ex vi illius con-
 iurationis superstitiose euenit : sed ex
 pacto demonis expresso vel subintellecto
 cū causis prædictis Deo permittente vt di-
 ctū est. Habent enim demones efficacias
 magnas ad mutandū corpora & elemen-
 ta : causare pluuiam : & alios effectus &
 actiones aliquas mirabiles : vt scriptu-
 ra sacra docet de magis pharaonis. Ex-
 odi. vii. & viii. c. qui per virtutem demo-
 nū veros serpentes & ranas fecerūt : vt
 ponit sanctus Thomas. i. parte. q. cxiiii.
 ar. iiii. in corpore. Hoc idem ponit su-
 per Iob. c. i. Etiam possunt vere natu-
 rales effectus producere : sed mediantibus
 agentibus naturalibus vt idem do-
 ctor tenet de potentia Dei. q. vi. ar. v. Si-
 militer ex hijs haberi potest vnde hi qui
 concurūt his dibus sine vllo Dei timore
 ad maleficos & diuinos istos pro recupe-
 randis rebus perditis si contigat aliquan-
 do reperiri : vnde hoc proueniat. Pos-
 sunt enim Angeli mali quantū Dei pro-

TRACTATUS

uidentia permiserit agere multa similia
 ad Angelos bonos tam ob subtilitatem
 vigoremq; substantie sue quam hoc per
 spicuitatem naturalis ingenii quam e-
 tiam propter experientiam diuturnita-
 tem. Nunc in naturalibus actionibus
 sursum & deorsum in cælo & in terra
 nunc in operationibus miraculosis An-
 gelorum & omnium spirituum beato-
 rum quamuis errent frequenter. Exce-
 cat enim eos malicia amens superbia fre-
 mens sine lege & ordine liuor insaniens.
 Excecat etiam eos potissimum iustum
 Dei iudicium illudens eis peruersionesq;
 eorum & cognatus aduersus
 electos suos cōuer-
 tens i vsum sue
 bonitatis.

Quæ autem & quot nephanda isti
 nigromantici committant in suis diuina-
 tionibus referant stulti illi qui passim ad
 illos concurrere non verentur.

QUæ autem & quot nephanda isti
 nepharii phitones & nigroman-
 tici committunt in suis diuina-
 tionibus: etiam sub pretexto Religionis
 puta sacrificii vel ieiunii nouarunt stulti
 illi: qui quotidie non verentur ad illos
 concurrere contra fidei pietatem quæ
 has omnes impias superstitiones dannat
 execraturq;. Vt enim dictum est supra
 nec pudet me iterum repetere quod si-
 cut vera fides meretur dotari miraculis
 dum opus est ad edificationem. Ita falsa
 fides portentis & figmentis in sui danna-
 tionem vel aliorum probationem demere-
 tur illudi. Non ergo in his actibus phito-
 nium & nigromanticorum specie ponere de-
 bemus: sed in Deo dicentes illud Psal. In
 manibus tuis sortes meæ: quæ dat per hoc
 intelligi non in superstitionibus & sor-
 tilegiis fictis & plerumque noxis esse confi-
 dendum. Recta enim spes in Deo ponenda
 est: non in huiusmodi vanitatibus nec suis
 obseruationibus. Obsunt aliquando reipublice

& viam ad hereses & idolatriā aperiūt.
 Nam articulus est Parisiensis inter alios
 primo de erroribus circa artem magi-
 cam quam ponit Iohannes gerson prima
 parte quod per artes magicas & malefi-
 cia & inuocationes nepharias querere
 familiaritates & auxilia demonum cum
 sit ydolatria. Error.

Querit vnde prouenit quod fœmi-
 ne in maiori numero reperi-
 antur superstitiose
 quam viri.

Nunc querendum est vnde proue-
 nit quod fœmine in maiori nu-
 mero reperiūtur superstitiose &
 malefice quam viri. Ad quod respondet
 primo magister Iohan. nider in suo pre-
 ceptorio quod triplici de causa. Primo
 quia prompte sunt ad credendum. Fi-
 dem autem malam demon principaliter
 querit. vnde Ecclesi. xix. Qui cito credit
 leuis

DE SVPERSTITIONIBVS. 64

leuis est corde. Secundo quia natura propter fluxibilitatē complexionis facilius sunt impressionis ad reuelationes capiēdum per impressionē separatorum spiritu vt dicit Guilelmus lugdun. quia complexione dum bene vtuntur multum bone sunt: dum male peiores sūt. Tertio qui a linguā lubricā habēt & ea que mala arte sciunt. eis cōparibus facilius vix celare possunt. seque occulte (cum vires nō habent) per maleficia vindicare que runt faciliter Vnde Ecclesia. xxv. Commorari leoni & draconi minus nocebit quā habitare cū muliere nequam. breuis oīs malicia super maliciam mulieris. Hec nider. et Ioā. gerson cōtra supersticiosā obseruationē dierū dicit: quod vetulæ: pueri: & puellæ: & idiote proniores sunt ad tales superstitiones credendum & obseruādum vnde ortum habuit illud ep̄thetum vetule sortilege,

Queritur vnde prouenit q̄ res predite vel furatæ quas querunt simplices cōcurētes ad nigromāticos ī speculis & stalis siue vnguibus maleficorum. & cur malefici ad sua maleficia potius recipiunt virgines mares vel feminas q̄m corruptos: & vnde isti nigromāci vt plurimū turpes habeāt aspectus,

TRACTATVS

Q Veritur etiam vnde prouenit quod res perditæ & furatæ quas querunt simplices concurrentes ad nigromanticos appereant in speculis fialis siue vnguib; maleficorum nigromanticorum, & cur malefici ad sua maleficia potius recipiunt vergines mares vel feminas quam corruptos & vnde etiā prouenit quod isti sortilegi vt plurimum turpes habeant conspectus. ad primam respondet sanctus Thomas. prima parte .q. cxiiii. arti. iiii. ad. ii. quod hoc quidem potest dupliciter contingere vno. modo ab interiore secundum quod demon potest immutare fantasiam omnis: & etiam sensus corporeos vt aliquid videatur aliter quam sit: hoc etiā interdū fieri dicitur virtute aliquarū rerū corporearū sicut alibi ponit exemplum quod quædā herba apposita ad lumem candelæ faciat trabes apparere serpentes. alio modo ab exteriori secundum quod demō possit formā & corpus ex aere cuiuscūque formæ & figuræ: vt illud assumēs in eo visibiliter appareat pōt eadē ratiōe circūpōere cuiuscūq; rei corporeæ: quācūq; formā corporea vt in eius specie videatur. vnde demō qui i fantasiam hōnis formatu aliquā speciē ipse etiā pōt similiter speciē alterius sēsibus offerre. Hec ille.

DE SUPERSTITIONIBVS. 69

Sed & Guil. parisiensis i vltia parte de vniuerso; dicit q̄ opere dēonū fit p̄ plures modos .
Primò: naturali applicatiōe alicuius rei: q̄a potestātē hēt i hoc plusquā hō & sciētia maxime quādo deus p̄mittit exequi vt supradictū est . Secūdo modo assumpto corpore potest se ostēdere aliquā rē que non est vt latucā: vt accidisse videtur moniali: de qua refert Gregorius primo libro dialogorū q̄ gustata immediate a demone obsessa est. vel in massa auris vt beato Antonio factū legitur vel lupū vel vrsū vel alia hōi se ostendere potest. & sic tegere rē alienā suo corpore assumpto. Tertiō pōt turbare organum visus vt videatur res nubilosa q̄ est clara & huiusmodi. Sicut etiā post fletum lumen apparet aliter quam antea .
Quartō in imaginatiuam potentiam operando trasmutatione specierum sensibilibus vel humores varios mouendo vt appareāt ignea vel aquea hmōi sicut i melāconicis naturaliter fit vel in demoniacis vt dicit sanctus Thomas prima parte .q. cxi. arti. iii. q. vt dicit Nider. vifgines tamen ad hoc idoneos vel idoneas demon mentitur triplici de causa licet corruptis idem ostendere valeret. Prima: vt fingat falso se castitatē amare quam odit: qui a castissimā virginem summe odit quem

TRACTATVS

contriuit caput serpentis. vnde insidiatur cal-
 caneo eius. vnde deus ait serpenti. Inimici-
 tias ponam inter te & mulierem & semē tu-
 um & semen illius. ipsa conteret caput tuum
 & tu insidiaberis calcaneo eius. Gen. iij. hoc
 etiā dicit sātus Thomas de potētia dei q. vi.
 arti. x. ad. iiii. quod dēones vocati a virginib-
 us veniūt vt ducāt hōines ī opinionē sue di-
 uinitatis quasi mūdiciam ament. Secūdo vt sic
 animas maleficorū & eis credētū decipiāt
 ad amiciciam demonis inclinatās p̄ in fideli-
 tatē vitiū sub specie boni, nō sub specie mali.
 Tertio vt corpora sic ledat īnocētū vel mī-
 nus vitiis infectorū nā postea (vt p̄ experiētā
 partet) tales habēt visu frequēter horibiliore
 quā ātea ex vestigijs demonū relictis ī oculis
 vel facie videntis. Hec ex doctoribus predi-
 ctis sed & Ioan Gerson de distinctione verarū
 visionū a falsis: parte prima sic inquit. Ce-
 terum qui perscrutatur acutius artium magi-
 carum traditiones sacrilegas & impias faci-
 lime noscit plurimā ibidem obseruanda pro-
 poni super imoderatis ieiunijs & alijs non ad
 aliud quā ad sensus & rationis perturbationē
 quo fit vt etiā plerumq; talibus dediti ca-
 dāt in infaniā & vltus oculorumque errorem
 terrificiam potiantur Hec ille, Sed & hoc na-

DE SUPERSTITIONIBVS. 66

turali rōne & experiētia videmus. Nam vt dicitur per quendam concionatorem hispanicum amarillo hazeel oro al que fige sumir nero y tenblador el thesoro dela azogue al del venero (quod ē dicere) pallidum facit aurū ille qui sequitur suum minerale: & tremulum qui tractat venam thesauri: viui argēti: & sic de alijs mineralibus. Nam si facies moysi splendida facta est ex consortio sermonis diuini, ita vt nō possent filij israel prospicere in faciem eius propter claritatē vultus illius: vt habetur Exodi. xxxiiii. Nimirum si facies nigromanticorū & sacrilegorū istorū turpes & teterrimæ appareant ex cōsortio tam horribiliū visionū demonū vt turpiū animalium in quibus appareāt: quorū vt dicit sātus Thomas. super Iob, xix. c. lectione. ij. de grauitate huius peccati in principio demones frequenter apparēt in figuris bestiarum quæ designat cōditiones eorum ex prouidentia dei.

Tanta est grauitas huius peccati: scilicet
superstitionis, quod multipli-
ci pena etiā sub pena mortis
hoc prohibitum est.

T R A C T A T V S

Nunc restat declarare quæ & quanta sit
 grauitas huius peccati? Pro quo notan-
 dū est primo: q̃ multiplici pena: etiā
 sub pena mortis anime & corporis prohibitū
 est vnde Leui. xix. Anima que declinauerit
 ad magos & ariolos; & fornicata fuerit in
 eis ponam faciem meam contra eam & in-
 terficiam eam de medio populi mei. Item
 ibidē. xx. c. Vir sine muliere in quibus phito-
 nicus vel diuinus spiritus fuerit moriatur &
 lapidibus obruent eos, sanguinis eorum sit
 super eos. & Exo. xxj. precipitur. Maleficos
 non patieris viuere. glo. Maleficos qui pre-
 stis magice artis & diabolicis figmētis agūt
 coopatores & adiuratores diaboli. Scribitur
 enim .j. Reg. xxviij. quod Saul abstulit oēs
 magos & ariolos de terra & interfecit eos
 qui phitones habebāt in ventre. Per hoc pec-
 catū ochozias rex israel mortus est: quia in-
 firmus spreto deo vero misit nuncios ad con-
 sulendum beelezebub deum accaron. vt ha-
 betur. iij. Regum .j. c. & saul quia postea
 phitonisam consulit nec sperauit in domino
 propter hoc interfectus est & trāsulit regnū
 eius. j. Paral. x. pro quibus & similibus facit
 illud quod scribit magister Ioan. gerson. de
 erroribus contra artem magicā. prima parte

DE SUPERSTITIONIBVS. 67

ficiniquiens? Vt recedens peccator a deo declinetque i vanitates & insanias falsas: & ad eum qui pater est mēdacij tandem imprudēter apostādo se cōuertat. Sic demō ōs qui fide & opere absq; deo vero sūt vt a deo falso ludificetur necesse est vt scribitur i legēda beati Bartolomei. Itē secūdū cāones si diuinatorū & maleficorū peccatū occultū sit: impōitur penitētia. xl. dierū extra de sortilegijs. c. j. Si notoriū sit: eis eucaristia negatur, de conse. dist. ij. pro dilectione. Si sit clericus deponendus est, si laicus excōunicādus. xxvj. q. viij. nō opem, tales etiā ifames sūt & qui ad eos cōcurrūt ūde nec ad accusationē debēt admitti. ij. q. viij. quis quis. Itē tales secūdū leges debēt plecti pena capitis & si accedāt ad domū alterius crema- ri & bona eorū debēt publicari. C. de maleficijs. l. nemo. l. culpa. & l. nulla Contra omnes enim diuinatores & maleficos iura ciuilia seuissima sunt. Sed & deus ipse propter hec peccata multipliciter punit peccatores secūdū penā sterilitat; fructum: siccitatis grandinū venti vrētis & aliorū huiusmodi imisionū per āgelos malos permissiue. vt habetur psalmo. lxxvii. & in alijs locis plurimis sacre scripture vt enī dicit sātus Thomas priā parte. q. exii ij. art. ad. j. primum. demones mittuntur

T R A C T A T V S

Nunc restat declarare quæ & quanta sit
 grauitas huius peccati? Pro quo notā
 dū est primo: q̄ multiplici pena: etiā
 sub pena mortis anime & corporis prohibitū
 est vnde Leui. xix. Anima que declinauerit
 ad magos & ariolos; & fornicata fuerit in
 eis ponam faciem meam contra eam & in
 terficiam eam de medio populi mei. Item
 ibidē. xx. c. Vir sine muliere in quibus phito
 nicus vel diuinus spiritus fuerit moriatur &
 lapidibus obruent eos, sanguinis eorum sit
 super eos. & Exo. xxj. precipitur. Maleficos
 non patieris viuere. glo. Maleficos qui pre
 stigis magice artis & diabolicis figmētis agūt
 coopatores & adiuratores diaboli. Scribitur
 enim .j. Reg. xxviij. quod Saul abstulit oēs
 magos & ariolos de terra & interfecit eos
 qui phitones habebāt in ventre. Per hoc pec
 catū ochozias rex israel mortus est: quia in
 firmus spreto deo vero misit nuncios ad con
 sulendum beelezebub deum accaron. vt ha
 betur. iij. Regum .j. c. & saul quia postea
 phitonisam consulit nec sperauit in domino
 propter hoc in terfectus est & trāsulit regnū
 eius. j. Paral. x. pro quibus & similibus facit
 illud quod scribit magister Ioan. gerson. de
 erroribus contra artem magicā. prima parte

DE SVPERSTITIONIBVS. 67

sic iniquiens: Vt recedens peccator a deo de-
 clinetque i vanitates & insanias falsas: & ad
 eum qui pater est mēdacij tandem imprudē-
 ter apostādo se cōuertat. Sic demō ōs qui fide
 & opere absq; deo vero sūt vt a deo falso lu-
 dificetur necesse est vt scribitur i legēda beati
 Bartolomei. Itē secūdū cāones si diuinatorū &
 maleficorū peccatū occultū sit: impōitur penitē-
 tia. xl. dierū extra de sortilegijs. c. j. Si notoriū
 sit: eis eucaristia negatur. de conse. dist. ij. pro
 dilectione. Si sit clericus deponendus est. si la-
 icus excōunicādus. xxvj. q. viij. nō opem. ta-
 les etiā ifames sūt & qui ad eos cōcurrūt ūde
 nec ad accusationē debēt admitti. ij. q. viij. quis
 quis. Itē tales secūdū leges debēt plecti pena
 capitis & si accedāt ad domū alterius crema-
 ri & bona eorū debēt publicari. C. de malefi-
 cijs. l. nemo. l. culpa. & l. nulla Contra omnes
 enim diuinatores & maleficos iura ciuilia
 seuissima sunt. Sed & deus ipse propter hec
 peccata multipliciter punit peccatores secū-
 dū penā sterilitat; fructum: siccitatis grandinū
 venti vrētis & aliorū huiusmodi imisionū per
 āgelos malos permissiue. vt habetur psalmo
 .lxxvii. & in alijs locis plurimis sacre scrip-
 ture vt enī dicit sātus Thomas priā parte. q.
 exii ij. art. ad. j. primum. demones mittuntur

TRACTATVS

a deo puniendum malos propter eius iusticiā quamuis ipsi puniant ex odio & inuidia. Sed beatus Augustinus vt habetur, ij. q. vñ. nō obseruabitis. enumeratis multis superstitionibus sic concludit. Qui has & quascūque diuinationes aut facta aut auguria obseruat aut attendit aut cōsentit obseruantibus aut talibus credit aut ad domum eorum vadit aut in suā domum introducit aut interrogat: sciat se fidē Christianā & baptismum preuaticasse; & vt paganum apostatam & dei inimicum, iram dei grauitur in eternū incurrere: nisi ecclesiastica pēnitentia emēdatus deo reconcilietur. Hæc ille.

De remēdijs p̄ adeptiōe bonorū & euitandis malis.

Quinque remedia licita adhibentur ad euitādum mala & adipiscendum bona.

Que autem sunt remedia licita hoīs pro adeptiōe bonorū quorumcūque & pro euitādus malis quibuscūq; reiectis maleficijs diuinatiōibus & superstitiōibus Ponit Ioh. nider precepto. j. c. ix. & sūt quinque. primò faciat (iniquit) homo id quod possit ex propria industria ex propria potentia & virum suarum exercitatione per viā naturalis rationis & prudentiæ & artis quas sciue

DE SUPERSTITIONIBVS. 68

rit hoc vocatur facere quod in se est: ne videatur tenetari deus. quod apostolus .ñ. ad Cor .ix. iubet dicens. abundetis in omne opus bonum. Secundo homo recursum habeat pro consilio ad alios homines qui sunt in hoc prudentiores & super hoc imploret auxiliũ potentioris: vt cum perito in arte medicandi si est infirmitas naturalis. ideo Eccle. xxxviñ. Honora medicum propter necessitatem et enim cum creauit altissimus. A deo enim est omnis medela. Tertiò se comendet precibus iustorũ huius vitæ vnde Eccle. xxxvñ. Cum viro sancto assiduus esto. quecunq; cognoueris obseruantẽ timorem dei cuius anima est secundum animam tuam. Quartò deuotè inuocet sanctos patriæ. de quo Iob. v. dicitur. Voca si est qui tibi respondeat: & ad aliquem sanctorum conuertere. Quintò ad deum pro adiutorio imediate recurat humiliter sicut in veteri testamẽto ipsa virgo sacra fecit. Tobia. iñ. que ait hoc pro certo habetẽ omnis qui colit te: quia vita eius si in probatione fuerit coronabitur: & si in corruptione fuerit ad misericordiam tuam peruenire licebit: & Iosaphat rex iuda in tribulatione inimicorũ existens. ñ. paral. xx. ait cũ ignoramus quid agere debamus. hoc solum habemus residui

TRACTATUS

vt oculos nostros dirigamus ad te & si inten-
 tum non adipiscitur quis per primam viam
 addat secundam: & sic (si oportet) tertiam
 vsque ad vltimam quod si perseuerauerit: &
 si quod ad salutem est rogauerit vtique ex-
 audietur aut in propria petiti forma aut ine-
 quiualehti. Exempli gratia. si vis carere vi-
 tio aut occasione eius aut habere virtutes: de-
 uotionē: & huiusmodi spumalia bona: siue ha-
 bere temporalia vel carere malis huius vite:
 primo primū arripe secundo adde secundū &
 sic consequenter sed alia remedia querere su-
 perstitiosum illicitum est & diabolicum. Nā
 articulus quidem est in Ioan. gerson: parte
 prima de erroribus circa artem magicam: talis
 quod licitum etiam sit & permitendum ma-
 leficia maleficis repellere. Error. Non enim
 sunt maleficis repellenda: nam aliter sapere,
 est contra fidem desipicere. Sunt autē tria
 quibus non prohibetur vti in remedium fili-
 cet herbis: lapidis: & similibus q̄ naturali-
 ter habent virtutem, De quo secundum natu-
 rales et medicos ratio reddi potest vnde bea-
 tus Hieronimus dicit: & ponitur. xxvj. q. vj
 demon^{is} sustinenti licet petras habere & herbas
 sine incantatione. Itē verbis sacris si alicuius
 auctoritatis sint & alijs sacris rebus. vnde

DE SUPERSTITIONIBVS. 69

aliquis colligat herbam medicinale[m] cū simbolo diuino vel oratiōe dominicali: vel scribat i[n] carta symbolum vel oratiōem dōminalē vel versus alicuius psalmi & ponat super aliquem infirmum vt sic in istis tantum deus creator honoretur, nō reprobatur: dummodo nulla alia superstitio admisceatur: vt habetur i[n] concilio Martini pape. xxvi. q. v. nō liceat: tertio i[n] ieiunijs & orationibus & elemosinis & alijs operibus que sunt de genere bonorum que certum est placere deo.

Queritur his deficientibus solum remedium
restat in dei misericordia que
qualiter impetrantur.

Quibus vñs deficientibus vbi humana subsidia defecerint solū refugiū restat i[n] dei misericordia & diuina postulanda est gratia. de cōse. dist. i. omnis hec autē nō superstitiosis. sed pñs obseruationibus. Nō demonū inuocationibus: sed vite emēdatione & deuota asidua oratione exemplo charanee mulieris. Matthei. xv. hec autē. (vt ait Chrysostomus) nō iuit ad diuinos: non quesuit ligaturas non vocauit ipostatrices mulieres: sed reliquit omnia diabolica tentamenta &

TRACTATUS

venit ad iesum. ad ipsum enim vt ait Gregorius primo confugiendū est qui nostræ possit curare animæ passionēs. Non ad homines reprobos supersticiosos & incātatores nam hoc non est ire ad Christum sed diabolū: vt ostendit Augustinus. xxvi. q. ij. illud quidem. Si enim deum volumus mutare sententiam suā, nostram in meliorem mutemus vitā. Reſciat ergo fides catholica & iudicium expertorū seu virorum litteratorum tales vanitates & superstiosas obseruantias.

Exhortatur actor ad euitandum hec opera tenebrarum: & propter quid.

NOs etiā fratres Charissimi vitēus & abiciamus hec opa tenebrarū ne cadat in dignatio dei super nos: q̃a vt dicitur ad Collo. iij. propter hoc venit ira dei in filios diffidentie. Nam si indignatio principis mors est quāto magis dei. Nō queramus ab eo Veritatem qui mēdax est. non speremus in super ab eo prosperitatē qui hostis est, nec ineamus pactū cū eo qui inuidus est, nec consortiū cū excōicato & apostata nec fidem proditori perfido adhibeamus, sefellit reuera oēs & fallit qui sibi aut iſtitutis suis deditos iuenerit.

DE SVPERSTITIONIBVS. 70

Qod humana impatientia aliquando nititur
reluctari contra Deum, & murmurare
eo q̄ obsecrando Deum, ieiunia &
peregrinationē faciendo, non
exauditur: & vnde pro
uenit,

Sed humana impatiētia plerunq̄ contra di
uina prouidētia qui ideo difert exauditionem
vt magis excitet affectionē qod fecit
in muliere chananea pro filia deprecante: vt
dictum est reluctari nititur dicēs obsecramus
deum nec exaudit: ieiunamus & non aspicit:
humiliamus animas nostras & nescit: peregrina
tionem facimus & processiones nec attēdit
qui impatientia impulit Saul vt consulet &
phitonisam in hendor. vt habetur primo Re
gum, xxviii. in Suscitatione Samuelis, vnum
& dicebat siquidem philinisti pugnant aduer
sum me, & deus recessit a me & exaudire me
noluit neque in manu profectarū neque per
somnia. Sic murmur resonat sic querimonia
istorum vulgariū quasi gens que fecerit iu
sticiam & que iudicium dei sui non dereli
querit & quasi populus qui non aduersus fu
erit a deo suo per diuersa peccata sic erecta
ceruice deū suis petitionibus omnibus volunt

TRACTATVS

esse bonoxiū cū tamen verissime sint populus
qui labijs suis deum honorat & vtiā hoc
inueniretur nec verius diceretur blasphemat.
cor autem eorum longe est a deo dum ver-
bis & factis & diuersis superstitionibus ip-
sum ad irā prouocat.

Queritur si deus diferat aliquādo petita da-
re nō debemus cōtra diuinā prouidētiā frē-
dere quī potius eius benigniatē patiēter
expectate; nec eidem termi-
nū expectate misericordie prefigere; sed
culpas nostras agnoscere
& flagella pī pastoris
patienter sustinere.

Conticescat hec obstinatio diabolica frē-
dēs cōtra diuinā prouidētiā quī potius
patēter expectētus sicut agricola expec-
tat preciosū fructū terre patienter ferens do-
nec accipiat temporaneum & serotinum. non
prefigamus terminum diuine misericordie
iuxta consilium sacte Iudith dicentis nos in
deum totiens delinquimus & in omnem in-
iusticiam. Immo ī omnes creaturas suas cur
non tollerabimus flagella pī patris,

DE SUPERSTITIONIBV S. 71

A Vertat ergo has omnes superstitiones
diabolicas a nobis ille qui ad debellan-
dū aereas potestates & dēmonū insi-
dias humilis apparere dignatus est qui deus
benedictus cum patre & spiritus sancto viuit
& regnat per infinita seculorum secula Amē
Cum licentia superioris.

ROMAE APVD
VINCENTIVM
LVCRIIVM

1560

TRACTATVS

esse bonoxiū cū tamen verissime sint populus
qui labijs suis deum honorat & vtinam hoc
inueniretur nec verius diceretur blasphemat,
cor autem eorum longe est a deo dum ver/
bis & factis & diuersis superstitionibus ip/
sum ad irā prouocat.

Queritur si deus diferat aliquādo petita da/
re nō debemus cōtra diuinā prouidētiā frē/
dere quī potius eius benigniatē patiēter
expectate; nec eidem termi/
nū expectate misericordie prefigere; sed
culpas nostras agnoscere
& flagella pñ pastoris
patienter sustinere,

COnticescat hec obstitatio diabolica frē/
dēs cōtra diuinā prouidētiā quī potius
patēter expectētūs sicut agricola expec/
tat preciosū fructū terre patienter ferens do/
nec accipiat temporaneum & serotinum: non
prefigamus terminum diuine misericordie
iuxta consilium sacte Iudith dicentis nos in
deum totiens delinquimus & in omnem in/
iusticiam. Immo ī omnes creaturas suas cur
non tollerabimus flagella pñ patris,

DE SVPERSTITIONIBV S. 71

A Vertat ergo has omnes superstitiones
diabolicas a nobis ille qui ad debellan-
dum aereas potestates & demonum insi-
dias humilis apparere dignatus est qui deus
benedictus cum patre & spiritus sancto viuit
& regnat per infinita seculorum secula Amen
Cum licentia superioris,

ROMAE APVD
VINCENTIVM
LVCRIIVM

1560

Bull
from Ohio

Cost: \$1.04
(m. 4.)

